

In dit nummer:

- 235 Groei en flexibiliteit
J. van 't Hof
- 236 Verantwoordelijkheid in
afhankelijkheid (4, slot)
J.M. Mudde
- 238 Beheersen, uitnodigen,
loslaten
H. Algra
- 240 Een gelijkenis in viervoud
D. Holwerda
- 242 Kleuren en symbolen
Harry van der Veen
- 244 Kerkelijke tucht (2)
M.R. v.d. Berg
- 246 Een heuvelstructuur
in het lied van Debora
J. van Veelen

Opbouw

Tot opbouw van het gereformeerde leven

Gezocht: oudere vrouwen voor in de kerk

Hildebrand B. Bijleveld, Eemdijk

E „en intensieve zoektocht naar zingeving wordt slechts door een klein deel van de bevolking ondernomen”. Dat is de conclusie van het nieuwste rapport van het Sociaal Cultureel Planbureau (SCP). Dat klinkt schokkend. En dat is het misschien ook. De andere boodschap, dat het aantal kerkverlaters stagneert, kan de eerste conclusie niet goedmaken. Zeker niet, omdat uitgerend de kerkverlaters meer geïnteresseerd zijn in zingeving dan de gemiddelde Nederlander. Als er dus kennelijk iets te zoeken valt, dan zeker niet in de kerk. Je zou op grond van de statistieken zelfs ironisch kunnen zeggen, dat kerkverlaten goed is voor het zoeken naar zingeving. Nu is het rapport zeer betwistbaar. Vooral de uitgangspunten en vooronderstellingen zijn willekeurig en de cijfers zijn bovendien gedateerd (soms uit 1994 zelfs). Zo weet het rapport te melden dat het met de groei van de evangelische beweging erg meevalt. De onderzoekers leiden dat af uit een analyse van de aanhang van de EO. Daar vallen twee dingen tegen in te brengen. Om te beginnen heeft de EO inmiddels al bijna 100.000 leden meer dan de onderzoekers aannemen (rond de 500.000). Daarnaast is het zeer de vraag of de EO een typisch 'evangelische' beweging is. Het lijkt mij als ervaringsdeskundige meer een vereniging voor allerhande enthousiaste gereformeerden en bonders met een vrolijke vrije vleugel van leden uit de pinksteren evangelische gemeente-hoek.

Er worden belangrijke trends gemist. Het onderzoek gaat volkomen voorbij aan de groeiende groep predikanten binnen de hervormde en gereformeerde kerken die verenigd zijn in het Evangelisch Werkverband. Er wordt met geen woord gerept over de verrechtsing binnen de gereformeerde gezindte (zie SGP en gereformeerde gemeenten). Ook de groeiende beweging van bevindelijkheid binnen de kerken van onze vrijgemaakt-gereformeerde broeders is de wetenschappers ontgaan. De laatste maal dat iemand op straat mij tot het Evangelie riep, was niet de pinksterbroeder die ik meende op mijn wandelpad te hebben gevonden, maar een ouderling met onvervalst vrijgemaakt-gereformeerde verbondswortels. Hij vroeg of ik Jezus kende. En het rapport is heel selectief in het geven van analyses. Zo wordt minzaam gesteld dat de orthodoxie niet groeit in tegenstelling tot wat velen denken. We moeten hierbij bedenken dat de EO bij de cultuurplanners van het SCP niet tot de orthodoxie wordt gerekend. De omroep staat te boek als een evangelische beweging als gevolg van 'hergroepering'. De samsprekers bij ons ter kerke zijn dus gewaarschuwd; evangelischen zijn niet orthodox! Misschien is een verstandige glimlach over 'veronderstelde' getalsmatige ontwikkelingen wel op zijn plaats. Wie namelijk de kerkgang tijdens de Afscheiding zou hebben gemeten, zal geen kerkelijke groei hebben geconstateerd gemeten aan het aantal kerkangers. Ook toen hadden de rapport-schrijvers van het SCP moeten zeggen: er valt geen herleving van de christelijke orthodoxie te bespeuren. Ze vielen

om te beginnen buiten de reguliere kerk. Net als nu zou men stellen: er is 'slechts' sprake van een hergroepering. Niemand – gereformeerd en hervormd – zal ontkennen dat de Afscheiding een grote zegen voor de kerk mag heten. Hetzelfde was het geval tijdens de periode van Het Reveil, ook in de vorige eeuw. Er is toen naar mijn weten geen meetbare toename van de kerkgang geconstateerd. Iedereen ging al naar de kerk, maar het Licht van het Evangelie bleef in grote delen van de kerk onder de korenmaat. Wat een rijkdom gaf die beweging. Er was een merkbare wending in het geestelijk leven. Dat mag dan statistisch 'hergroepering' heten, maar op het kerkelijk erf rekent de Geest met grote terreinwinst. Daarom tot slot een prachtige ontwikkeling die we ook mogen ontleenen aan het SCP-rapport. Ik schat dat vooral ouderen dit artikel lezen. Voor hen is er hoop. De onderzoekers melden dat de „evangelische beweging geen specifiek jeugdverschijnsel” is. Prijst de Heer! En vooral in alle ernst. We weten daarnaast ook van het onderzoek dat 'herkerkelijking' – terugkeer naar de kerk – zich vooral voordoet onder ouderen met een lagere opleiding. Het zijn meest vrouwen. Prachtig. Zo is het wel vaker in de kerk geweest. Godvrezende vrouwen op leeftijd die ons van Christus hebben geleerd en de kerk deden veranderen. Inderdaad begon het met Maria: „Ja. Hij leeft!”. Het was de weduwe Pietje Baltus die Abraham Kuyper op de enige Zaligmaker wees en het was grootmoeder die mij leerde van de brede en de smalle weg. Dat de Here veel oudere vrouwen mag stellen op de weg der 'zoekers'.

Veertiendaagse uitgave van de
gereformeerde persvereniging opbouw

Redaktie

Drs. H. Algra
Ds. J. Bouma
A. Hartkamp
Drs. P.J. van Kampen
J.J. Lakerveld
Ds. J.M. Mudde
Ds. K. Muller
Ds. W. Smouter
J. Westerkamp-Stegeman

Adres van de redaktie

Ds. K. Muller,
Oude Veenscheiding 15,
8446 LC Heerenveen.
Telefoon: 0513-653620
Telefax: 0513-653632.

Alle kopij dient uiterlijk dinsdags, in de week voorafgaande aan de week waarin Opbouw zal verschijnen, bij de redaktie binnen te zijn.

Kerknieuws/Onder andere(n)

A. Hartkamp,
Groenord 92,
2401 AG Alphen aan den Rijn.
Telef./telefax 0172-445872.

Abonnementen en ledenadministratie

M. van Veelen-Vreugdenhil
Administratie Opbouw
Hunze 16
2911 EH Nieuwerkerk aan den IJssel
Tel. 0180-320205.
Gironummer 404945 t.n.v.
Geref. Persvereniging Opbouw.

Lidmaatschap Persvereniging

Aanmelding door overschrijving van min.
f 25,- contributie op bovenstaand
gironummer.

Abonnementen

Het aanvragen of opzeggen van
abonnementen uitsluitend bij de
administratie. Abonnementen kunnen ieder
moment ingaan, doch slechts per 31
december eindigen. Opzeggen uiterlijk tot
15 november.

Abonnementenprijs

Bij vooruitbetaling te voldoen.
f 68,- per jaar of f 38,- per half jaar.
Voor studenten f 34,- per jaar.
Buitenland f 112,- per jaar of f 124,- per
luchtpost. Chequekosten buitenland: f 15,-.

Advertenties

Tarief: 68 ct. per mm. bij 45 mm. breed
(excl. 17,5% BTW).
Advertenties inzenden tot woensdag 8.30
uur, anderhalve week vóór
verschijningsdatum. Familieberichten
uiterlijk vrijdagmorgen, in de week voor
verschijning. Advertenties en
familieberichten rechtstreeks naar Nedag,
t.a.v. het bedrijfsbureau.

Technische realisatie

Nedag Grafisch bedrijf b.v.,
postbus 208, 3770 AE Barneveld,
tel. 0342-410760, fax 0342-492542.

Druk

'Steenbergen', Zeist.

Opbouw wordt gedrukt op
gerecycled papier.

Dit tijdschrift wordt ten behoeve van
iedereen, die niet op de gebruikelijke
manier kan lezen, uitgegeven op
geluidscassette en/of in braille
of grootletter. Informatie en opgave:
CBB, Christelijke Bibliotheek voor
Blinden en Slechtzienden, Postbus 131,
3850 AC Ermelo, tel. 0341-551014.

ISSN 0030-3356

Kalender

van Ned. Geref. bijeenkomsten van
meer dan plaatselijk belang.
Opgave: telefoon 0513-653620; tele-
fax: 0513-653632; E-mail:
kmuller@epsilon.nl

- 6 september Ontmoetingsdag van het
Gereformeerd Appèl te
Zwolle
- 2 oktober Vrouwencontactdag te
Zwolle in de Nieuwe Bui-
tensociëteit, Stations-
plein 1; info voor stands:
038-4531945
- 25 oktober Centrale Diaconale Con-
ferentie te Apeldoorn;
onderwerp: Kerk en
gevangenen
- 8 november Zendingsnajaarsvergade-
ring Leerdam
- 7 maart '98 Opening Landelijke Ver-
gadering 1998

Ontvangen boeken

Alie van Dalen,

Horen, zien en groeien

69 blz., f 7,50

ISBN 9072852176

Uitg.: IFES-Nederland, Utrecht, tel. 030-2942800

Dr. J. van Eck,

En toch beweegt Hij:

Over de godsleer in de Nederlandse belijdenisge-
schriften

123 blz., f 24,50

ISBN 905194165x

Uitg.: Van Wijnen, Franeker

James Byron Huggins,

Leviathan;

roman

375 blz., f 34,90

ISBN 9024264952

Uitg.: Kok, Kampen

Ds. J. van der Poel,

Eben-Haëzer - Tot hiertoe heeft de Heere ons geholpen;

Episoden uit het leven van Ds. J. van der Poel ...
208 blz.

ISBN 9061405068

Uitg.: De Groot Goudriaan, Kampen

A.J. Nelis,

Zittende aan de voeten van Jezus;

Ds. IJme Doornveld (1864-1925)

186 blz., f 45,-

ISBN 9061405076

Uitg.: De Groot Goudriaan, Kampen

Petra Bénard,

Dichter bij de Psalmen;

versjes voor grote en kleine mensen.

64 blz., f 11,90

ISBN 9071864847

Uitg.: Merweboek, Sliedrecht

Tiemen Harder,

Soms lijkt mijn leven een doolhof;

Verhalen en gedachten vanuit een verpleeghuis

36 blz., f 19,95

ISBN 9026608918

Uitg.: Callenbach, Baarn

Annie van Dijken, Zie, Hij komt.

gedichten

35 blz., f 9,90

ISBN 9071864898

Merweboek, Sliedrecht

Joni Eareckson Tada,

De hemel

224 blz. f 34,95

ISBN 905030771X

Uitgever: Barnabas, Heerenveen

Groei en flexibiliteit

Hand 6:1-7

J. van 't Hof, Arnhem/Nijmegen

De stormachtige groei van de gemeente van Jeruzalem, stelt de gemeente voor een aantal problemen. Groei betekent verandering. En verandering zorgt voor onrust. In deze perikoop zien we hoe men met die onrust omgaat, hoe men die gebruikt als aanzet voor een op verdere groei gerichte verandering van de kerkelijke structuur.

Groei en gemor

De uitstorting van de Geest maakt de gemeente geschikt om de enige weg van het behoud te wijzen. Het evangelie wordt verkondigd op een heldere en verstaanbare manier. Zo zorgt God dat een steeds groeiende kring ontstaat van hen die behouden worden.

Als je de gegevens over de ontwikkeling van de eerste gemeente op een rij zet, dan springt het wonder van de grote groei eruit. Op Pinksteren kwamen zo'n 3000 mensen tot bekering (2.41). Het blijft niet beperkt tot die eerste explosie. De beschrijving van het leven van de gemeente besluit met de mededeling, dat de Here dagelijks toevoegt aan de kring van hen die behouden worden (2.47). In Handelingen 4.4 staat dat er 5000 mannelijke gemeenteleden zijn. In hoofdstuk 5 wordt opnieuw de nadruk gelegd op de voortgaande groei, nu in relatie met de tekenen en wonderen die aan zien worden verricht.

Tegenwoordig is er veel literatuur over 'gemeentegroei'. Allerlei strategieën en modellen voor groei passeren de revue. Lucas besteedt daar weinig aandacht aan.

Toch moet het een enorme klus geweest zijn om deze groei op te vangen. Zeker gelet op het intensieve gemeentelven met haar dagelijkse bijeenkomsten in de tempel en aan huis.

Dat deze ontwikkeling niet altijd gladjes verlopen is, zien we in Handelingen 6. Door de groei dreigt er het één en ander scheef te gaan. Er ontstaat

gemor, stevige kritiek, over de gang van zaken.

Waarschijnlijk voelen sommige weduwen zich gediscrimineerd, omdat zij niet betrokken werden bij de organisatie van het dagelijkse dienstbetoon. Het gemor geeft aan dat iets mis is, iets dat de ontwikkeling van de gemeente kan blokkeren.

De reactie van de twaalf

De apostelen hebben geen moeite met kritiek. Er worden geen bestraffende woorden gesproken. De kritiek helpt hen om met een nieuwe blik naar het gemeentelven te kijken. Het is opvallend dat de apostelen naast de genoemde kritiek een tweede probleem signaleren.

De kritiek heeft hen de ogen geopend voor het feit dat er scheefgroei dreigt. „Het bevreemdt niet, dat wij met veronachtzaming van het woord Gods de tafels bedienen”.

Ze laten steken vallen bij de organisatie van de dagelijkse dienst. Daarnaast

Eerlijke kritiek helpt om de dingen zuiver te zien.

zien ze, dat ze hun kerntaken (de verkondiging en het gebed, v.4) verwaarlozen. Eerlijke kritiek helpt om de dingen zuiver te zien. Voor verdere groei is het nodig dat de dagelijkse dienst goed georganiseerd wordt, maar vooral dat de kerntaken niet in gedrang komen. Twee dingen zijn nodig, de goede organisatie van de kring van hen die behouden worden, en vooral de concentratie op de verkondiging. Goede gemeenteopbouw staat ten dienst van de verkondiging en het gebed.

Nieuwe functies

De positieve verwerking van de kritiek heeft het probleem verhelderd. Vrijmoedig stellen de apostelen een oplossing voor.

Er moeten 7 mannen aangesteld worden voor een nieuwe taak. Anders worden de apostelen door overbelasting gehinderd in het uitvoeren van hun kerntaken. We zien hoe hier een

nieuwe functie (ambt) gecreëerd wordt.

In het nieuwe testament zien we een veelheid en verscheidenheid van ambten en functies binnen de gemeente. Er is geen sprake van een tot in detail uitgewerkte vaste ambtelijke structuur. De gemeente ontvangt haar ambtsdragers uit Gods hand. Mannen (?) die goed bekend staan, vol van Geest en wijsheid (v.3). De vormgeving van de structuur blijkt van plaats tot plaats te verschillen. In Handelingen 6 is die vormgeving ondergeschikt aan een gezond gemeentelven. De dagelijkse dienst moet goed geregeld zijn, zodat ook de kerntaken optimaal kunnen worden uitgevoerd. Als daar een nieuwe functie voor gecreëerd moet worden, dan gebeurt het ook. Mooi is het harmonieuze samenspel tussen de gemeente en de twaalf. Het begint met een gezond stuk kritiek vanuit de gemeente. Dit brengt de twaalf tot nadere bezinning waarbij zij de uitgeoefende kritiek verdiepen. Niet alleen de dagelijkse verzorging is in het geding, maar ook hun eigen taak komt in het gedrang. De apostelen stellen een oplossing voor en zetten de gemeente aan het werk (v.3: „ziet dan uit”). De gemeente stelt zeven broeders aan de apostelen voor, waarna de apostelen hen in hun ambt bevestigen.

De zoektocht naar goede structuren is ook in onze snel veranderende tijd aan de gang. Laten we bidden dat ook in onze tijd steeds opnieuw sprake zal zijn van een *gezonde* kritische instelling in de gemeente, en van een *evenwichtige* benadering van zulke kritiek. Een evenwichtige benadering is nodig, zodat we met voorzichtige vrijmoedigheid eventueel tot nieuwe structuren kunnen komen. Nieuwe structuren kunnen nodig zijn om de gemeente zo te organiseren, dat er voldoende tijd en aandacht blijft voor de apostolische kerntaken van gebed en verkondiging. De verkondiging van de ene weg tot behoud, daar moet alles op gericht zijn. De noodzakelijke aandacht voor gemeenteopbouw mag de nadruk op de kerntaken van gebed en verkondiging nooit verdringen, maar moet ze juist dienen.

Verantwoordelijkheid in afhankelijkheid (4, slot)

Over de omgang met bijbelse voorschriften

J.M. Mudde, Enschede

'Hoe gaan we nu om met die concrete bijbelse voorschriften?'. Dat is een vraag waarvan ik me goed kan voorstellen, dat die na lezing van de vorige artikelen gesteld wordt. Een beetje kritisch en ongerust ook. Oké, er mag in die artikelen dan een helemaal door het werk van God in Christus bepaald kader zijn aangegeven waarbinnen de mens heeft te leven, maar wordt er binnen dit kader niet veel te veel ruimte aan de menselijke verantwoordelijkheid en beslissingsbevoegdheid gelaten? Leidt dit er niet toe, dat bijbelse voorschriften met een korreltje zout genomen gaan worden?

Om niet in vage algemeenheden te vervallen, heb ik gekozen voor de bespreking van één concrete vermaning, die geen exegetische problemen kent en qua inhoud niet te zwaar is. Op basis daarvan wil ik dan enkele lijnen doortrekken naar een meer algemene houding tegenover de bijbelse voorschriften. Zo kunnen we concreet zijn, en tegelijkertijd het zicht op het geheel behouden.

Drink een weinig wijn!

Het voorschrift waarop ik wil ingaan is te vinden in 1 Tim. 5:23 en het luidt (in de vertaling van het NBG): „Drink voortaan niet (alleen) water, maar gebruik een weinig wijn voor uw maag en uw gedurige ongesteldheden.” Het is een opzichzelfstaande vermaning, gericht aan het adres van de evangelist Timotheüs. Uit Paulus' woordkeus blijkt, dat Timotheüs een geheelonthouder was. Paulus maant hem echter om deze gewoonte – of was het een principe? – op te geven en voortaan een weinig wijn te gebruiken. Zijn argument hiervoor is Timotheüs' gebrekkige lichamelijke conditie; hij blijkt een maagpatiënt te zijn en is om de haverklap ziek. Vragen we ons af waarom Paulus met het oog op Timo-

theüs' zwakke gestel het nuttigen van een slokje wijn -vermoedelijk bij de maaltijd- voorschrijft, dan moeten we er de geschiedenis van de geneeskunde op naslaan. In Paulus' dagen werd wijn niet alleen als een genotmiddel, maar ook als een geneeskrachtige drank gezien. Dat Paulus spreekt over het gebruik van een weinig wijn, is logisch, gelet op het gevaar van drankmisbruik, dat in Paulus' dagen niet minder groot was dan in de onze (zie 1 Tim. 3:3,8; Tit. 1:7; 2:3). Tot zover, in het kort, de uitleg van de tekst.

Laten we ons nu eens afvragen, hoe wij dit schriftwoord kunnen toepassen. Kunnen we daarvan bijv. leren, dat maagpatiënten en allen die een zwak lichamelijk gestel hebben er t.b.v. hun gezondheid goed aan doen dagelijks een glaasje wijn te drinken? Ik vermoed dat heel weinigen deze toepassing voor hun rekening zullen nemen. Iedereen beseft, dat Paulus hier spreekt naar de maat van de medische kennis van zijn tijd. Ongetwijfeld zal zijn advies aan Timotheüs wel het beste zijn geweest wat hij in die tijd kon geven. Matig drankgebruik immers schijnt een gunstige uitwerking op het lichaam te hebben. Het heeft in elk geval een preventieve uitwerking tegen hart- en vaatziekten. Dus waarom zou er in het voorschrijven van wijn als geneesmiddel in de antieke oudheid niet enige ervaringskennis kunnen zitten? Daarbij komt, de Grieken kennen en kenden het gebruik om wijn te mengen met harssoorten. Wie weet zat er tussen deze harswijnen wel eentje die een gunstige uitwerking op de maag had? Desondanks denk ik dat Paulus, gesteld dat hij in onze tijd geleefd zou hebben, uit een ander vaatje zou tappen. Vermoedelijk zou hij Timotheüs naar de huisarts of de maagspecialist gestuurd hebben, of het slikken van maagtabletten hebben aanbevolen. Zelf heb ik de ervaring dat van het drinken van een beker warme melk voor het-naar-bedgaan een kalmerende werking op de maag uitgaat, dit in tegenstelling tot wijn en andere alcoholhoudende dranken. Blijven we dus op het niveau van

de directe toepassing van hetgeen Paulus Timotheüs voorschrijft, dan kunnen wij daar niet zo heel veel mee. Daarvoor is deze vermaning te zeer verbonden met de tijd en cultuur waarin de apostel leefde.

Gestalte van de liefde

Maar is hiermee alles gezegd? Betekent dit, dat wij nu dit voorschriftje van Paulus kunnen bijzetten in de galerij van bijbelse antiquiteiten? Of moeten we er een bevestiging in zien van de al oude, de afgelopen jaren door ds. De Jong opnieuw voor het voetlicht gehaalde stelling, dat er tussen de Bijbel en Gods Woord geen isgelijkteken geplaatst mag worden? Ik denk van niet. Je hoeft niet eens diep te zoeken om in dit piepkleine bijbelse detail de liefde van Christus geconcretiseerd te zien!

Allereerst wil ik wijzen op de fijngevoelige zorgzaamheid die in dit schriftwoord doorklinkt. Paulus maakt zich zorgen om Timotheüs en probeert m.b.v. de medische kennis die hij heeft Timotheüs' gezondheid een beetje op te krikken. Deze zorgzaamheid doet me aan de Here Jezus denken, die, als zijn discipelen zijn teruggekeerd van hun missie door Israël, vanwege de drukte tegen hen zegt: 'Komt hier en gaat met Mij alleen naar een eenzame plaats en rust een weinig.' (Mark. 6:31). De grote zaak van het Koninkrijk maakt niet blind voor andermans alledaagse, 'kleine' noden. Ten tweede wil ik wijzen op Paulus' realiteitszin en nuchterheid. Welke motieven Timotheüs had om enkel water te drinken weten we niet. Waarschijnlijk waren het geestelijke motieven (zie noot 1). Paulus moedigt Timotheüs hierin niet aan, maar zet hem met beide benen op de grond. Let nou eens op de gevolgen, het gaat ten koste van je gezondheid, je functioneren ondervindt er schade van. Een wijze raad. Leerzaam vind ik Paulus' woorden om nog een andere reden. Hij neemt Timotheüs' maagkwaal als een gegeven, waarmee Timotheüs heeft te leven, waarop hij zich moet instellen. Dus niet: Laten we maar veel bidden voor je genezing,

dan gaat de kwaal vanzelf over. Ook hier dat mijden van het over-geestelijke. Voor mij, een jongen die een tijdlang behoorlijk 'pinkster' was, zijn zulke details eye-openers.

En als je deze dingen zo overweegt, word je gewoon blij en dankbaar met ook dit kleine voorschriftje. Hoewel het in directe zin niet toepasbaar is, het dus niet in biblicistische zin gebruikt kan worden, bevat het voldoende stof om de kerk van Christus een kleine beetje richting te geven: het laat zich herleiden tot het woordje liefde en geeft daar tegelijk vulling aan!

Tot zover deze korte overwegingen bij 1 Tim. 5:23, op basis waarvan ik nu wat meer algemene opmerkingen wil maken over de omgang met bijbelse voorschriften.

Geen goed voorbeeld?

Nee, laat ik eerst nog een kleine omweg maken. Ik kan me namelijk voorstellen, dat iemand de vermaning van 1 Tim. 5:23 volstrekt ongeschikt vindt als springplank voor een meer algemene bezinning op 'de omgang met bijbelse voorschriften'. Ten eerste heeft 1 Tim. 5:23 iets zeer incidentiels. Nergens elders in het Nieuwe Testament vinden we een vergelijkbare aansporing. Waarom dan niet meteen gekozen voor bijv. 'Vrouwen weest uw man onderdanig.' Dat is een diep in het Nieuwe Testament verwortelde en herhaaldelijk terugkerende vermaning. Ten tweede heeft de vermaning in 1 Tim. 5:23 iets zeer individueels. Ze is gericht tot de privé-persoon van Timotheüs, op wiens persoonlijke situatie Paulus op specifieke wijze reageert. Waarom niet voor een vermaning met een meer gemeentelijke strekking gekozen?

Bewust echter heb ik voor deze inderdaad incidentele en individuele vermaning gekozen. Allereerst omdat dit voorbeeld helemaal losstaat van de problemen waarmee wij op het kerkelijke erf anno 1997 worstelen. Een ieder kan meekijken en meedenken zonder dat direct de bloeddruk stijgt vanwege onze grote persoonlijke betrokkenheid bij vragen als de vrouw in het ambt en homofilie, terwijl het, heel kleinschalig, maar toch, in principe om dezelfde problematiek gaat. Ten tweede, omdat ik geloof, dat de belijdenis dat door héél de Bijbel de HERE tot ons spreekt, ons moet leren ook in het incidenteelste en individueelste vermaninkje te zoeken naar hetgeen van betekenis is voor ons. Tenslotte, omdat ik me – straks kom ik daarop terug – afvraag of we het inci-

dentele en individuele ook niet terugvinden in talloze andere voorschriften van het Nieuwe Testament, óók als ze gericht zijn tot de gemeente, óók als ze herhaaldelijk voorkomen.

Ben ik nu toe aan enkele meer algemene opmerkingen.

Maak ernst met details!

Het eerste dat we n.a.v. 1 Tim. 5:23 van al die concrete voorschriften in het Nieuwe Testament kunnen leren, is, dat de – door mij in m'n vorige artikel besproken – grondwoorden liefde, gerechtigheid en trouw in dit leven handen en voeten willen krijgen. Die grondwoorden willen het hele leven doorzuren en zich concretiseren in talloze kleinere en grotere situaties. Misschien dat iemand, toen ik het vorige artikel over die grondwoorden sprak, de indruk kreeg dat ik het allemaal in het vage wilde laten. Zo van „Laten we maar niet te concreet worden, een beetje onduidelijk blijven, dan heeft iedereen ruimte en trappen we elkaar

*onze
door God gegeven
verantwoordelijkheid
te gebruiken
om ...
de grondwoorden
van het leven
met Christus
tot hun recht
te laten komen.*

niet op de tenen". Die vrijblijvende kant mogen we niet op, want de van Jezus Christus en die gekruisigd door-trokken grondwoorden hebben niets vrijblijvends. Je kunt er ook niet alle kanten mee op. Er is verschil tussen rein en onrein. Er is verschil tussen nederigheid en hoogmoed, tussen trouw en ontrouw, tussen recht en onrecht. De grondwoorden in de Schrift zijn niet vaag, maar hebben uiterst praktische consequenties in het leven van alledag. Alleen niet in elke tijd dezelfde, en niet in elke cultuur dezelfde

De tijden veranderen, de grondwoorden niet

Het tweede dat we n.a.v. 1 Tim. 5:23 over de concrete voorschriften in het Nieuwe Testament kunnen zeggen is, dat ze niet klakkeloos in deze tijd toegepast kunnen worden. Soms kun je er in directe zin heel weinig mee, omdat de tijden veranderd zijn. Ik

meen zelfs het volgende op te merken: Hoe concreter en gedetailleerder een bijbels voorschrift is, hoe moeilijker het zich direct laat toepassen in onze tijd. Hoe dat kan? Omdat in die details zoveel cultuurbepaaldheid meekomt. En cultuurbepaaldheid is helemaal niet erg, is zelfs onvermijdelijk, maar het beperkt de directe toepasbaarheid wel. Cultuurbepaaldheid brengt cultuurbeperktheid met zich mee.

Nu kan ik me voorstellen dat iemand dit kan meemaken voorzover het de toepassing van 1 Tim. 5:23 betreft. Maar neem nu eens die concrete voorschriften voor de verschillende relaties waarin een mens leeft, te vinden in de zg. 'huistafels' van Ef. 5:22-6:9 Kol. 3:18-4:1 (verg. 1 Tim. 2:8-15; 6:1,2; Tit. 2:2-9)? Deze kun je toch niet met 1 Tim. 5:23 vergelijken? Deze ontstijgen toch het individuele en incidentele dusdanig, dat van algemene ordeningen gesproken kan worden? Liggen concrete vermaningen als deze niet heel dicht tegen de grondwoorden aan?

Ik meen, dat het anders ligt. Wel degelijk zijn ook de huistafels in hun concreetheid sterk bepaald door de toenmalige culturele en sociale omstandigheden. Dat blijkt toch alleen al uit het feit, dat ook de omgang tussen slaaf en heer een vast bestanddeel van de huistafels is? Daarmee wordt een 'relatievorm' geregeld, die t.t.v de apostel Paulus nog springlevend was en die – verdrietig genoeg – lange tijd daarna nog springlevend is gebleven. Wat kunnen wij daar in directe zin nog mee? Eerlijk gezegd, weinig. Ze toepassen op de verhouding tussen werkgevers en werknemers is uitgesloten, omdat die relatie van een totaal andere orde is. Van de huistafels kunnen we dus wel leren, dat het evangelie van Jezus Christus in alle relaties waarin wij staan handen en voeten moet krijgen, maar niet op welke wijze dat tegenwoordig precies moet, omdat ze daarvoor te tijdbepaald zijn.

„Goed”, zal iemand zeggen, „dat kan kloppen voor de heer-slaaf verhouding, maar dat kan toch niet gezegd worden van de relatie tussen man en vrouw in het huwelijk en tussen ouders en kinderen. Die relaties bestaan toch nog en dat zal toch ook wel zo blijven? Nou, dan kunnen we die voorschriften toch wel direct toepassen?”. Nee, ook dat kan niet, simpel, omdat de man-vrouw verhouding niet meer is wat hij in Paulus' tijd was.

De onderlinge omgang en de rolpatronen zijn zo ingrijpend veranderd, dat een consequente en directe toepassing van deze vermaningen in onze tijd net zo misplaatst is als het voorschrijven van een slokje wijn aan maagpatiënten! Paulus regelt in de huistafels de belangrijkste in zijn tijd voorkomende 'relatievormen' op een dusdanig wijze, dat de grondwoorden van het leven met Christus er in zijn tijd zo goed mogelijk door tot hun recht komen. Dit wordt bevestigd door de argumenten die de apostel bijv. in Tit. 2 aandraagt om de onderdanigheid van de vrouw aan haar man en van de slaaf aan zijn heer te onder-

dat de Schrift zelf ons een niet- biblicistische basishouding bijbrengt

bouwen: „... opdat het Woord van God niet gelasterd worde” (Tit. 2:5), resp., „...om de leer van God, onze Heiland, in alles tot sieraad te strekken” (Tit.2:10). T.w.v. de voortgang van het evangelie past Paulus de grondwoorden hier met wijsheid(!!) toe in zijn cultuur. De voorschriften zelf zijn door hun concreetheid echter te cultuurverbonden om overal, voor altijd en op iedereen direct toegepast te kunnen worden. Wij hebben daarom onze door God gegeven verantwoordelijkheid te gebruiken om in onze cultuur, op een daarvoor geëigende wijze de grondwoorden van het leven met Christus tot hun recht te laten komen.

Maximale inspanning gevraagd

Tenslotte kunnen we van 1 Tim. 5:23 voor de omgang met de voorschriften in het Nieuwe Testament het volgende leren. Ook als we die niet direct kunnen toepassen, heeft een maximale inspanning om te zoeken naar een indirecte toepassing altijd zin. Al is het alleen al door je af te vragen welke evangelische drijfveer er achter elk concreet voorschrift zit. Maar ook door steeds weer te pogen een niet geforceerde 'vertaalslag' te maken van het concrete voorschrift, naar de tijd waarin wij leven (zie m'n eerste artikel uit deze reeks). Doe je dat, dan word je altijd weer verrast en bemoedigd. Ook middels die voorschriften komt God Zelf tot ons, besef je dan. Door elk schriftwoord willen we ons in de kerk van Christus tot nadenken laten prikkelen, bij de hand laten nemen om

zijn bedoeling met ons in het heden te ontdekken. Ja, zo ontdek je, elk van God ingegeven schriftwoord is nuttig om te onderrichten, te weerleggen, te verbeteren en op te voeden in de gerechtigheid.

Tenslotte

Het is n.a.v. deze overwegingen, dat ik tenslotte kort wil ingaan op de stelling van ds. H. de Jong, dat er tussen de Bijbel en Gods Woord geen isgelijkteten geplaatst mag worden. Al is het alleen al, omdat die stelling gelezen moet worden tegen de achtergrond van dezelfde vragen als waarmee ik in deze artikelenserie bezig ben geweest. Voorzover ds. De Jong zich met deze stelling verzet tegen het biblicisme – en ik geloof dat dat het geval is – kan ik hem volgen. Dat moge uit deze artikelen, die, als ik niet jarenlang een dankbare leerling van ds. De Jong zou zijn geweest, zó nooit geschreven waren, duidelijk zijn. En ook in deze stelling hoor ik ds. De Jong knokken voor een kerk, die leeft uit 'het ene nodige', om zo in de samenleving tot een zegen te zijn. Toch vind ik het jammer, dat ds. De Jong voor het bepalen van de koers van de kerk in deze tijd heeft gemeend deze stelling te moeten smeden. Allereerst omdat ik van mening ben dat we deze stelling niet nodig hebben om t.a.v. de grote ethische vragen van deze tijd onze positie te bepalen. Wat ik heb willen laten zien is, dat de Schrift zelf ons een niet-biblicistische basishouding bijbrengt. Een houding van verantwoordelijkheid in afhankelijkheid, waarbij niet de losse teksten en cultuurgebonden vormen, maar de met wijsheid toepaste grondwoorden de ethische keuzes in het heden bepalen. Daarin zit allereerst – rangordelijk bedoeld – een exegetisch moment. Maar in de juiste verbinding van het schriftwoord met het heden zit ook een profetisch moment. En in de juiste verbinding van het schriftwoord met het heden zit ook een moment van wijsheid. En wie het over wijsheid heeft, heeft het over de Godvrezende, in Christus levende mens, die zich door elk schriftwoord bij de hand wil laten nemen en die tegelijk al zijn kunde en ervaring aanwenden mag om de gerechtigheid te dienen.

Ten tweede, hoewel ds. De Jong z'n stelling geïntegreerd is in een zorgvuldige en ootmoedige lezing van héél de Schriften, dreigt het gevaar, dat ze – bij anderen – zomaar een eigen leven gaat leiden.

Wat mij bezielt

H. Algra, Den Helder

U mist misschien al een tijdje de brieven die lezers op *Opbouw* hebben gestuurd. Na de *Opbouwdag* werden nog enkele brieven gepubliceerd en vervolgens werd het stil. Waren de andere brieven niet goed?

Het tegendeel is waar. Er zaten bij de brieven die niet gepubliceerd werden 'christelijke juweeltjes'. Mensen die heel openhartig verwoordden wat hen bezielt, mensen die bezorgd zijn, mensen die blij zijn. We moesten kiezen, maar de keuze vond vooral plaats op basis van het zoeken naar een bepaald evenwicht tussen de verschillende brieven. We hebben ook niet geselecteerd op de vraag of we het direct met de inhoud van de brieven eens konden zijn. Een niet gepubliceerde brief kan dus toch een heel goede brief geweest zijn.

Na de *Opbouwdag* kwam de vraag: hoe lang gaan we door? Moeten we niet toch....? Jammer dat die brief niet gepubliceerd werd....! Niettemin hebben we besloten om een punt achter de publicatie van de brieven te zetten. Wanneer een serie te lang wordt loop je ook het risico dat het thema als een nachtkars uit gaat. En daar is het thema ons te dierbaar voor geworden. We hebben gemerkt dat mensen erdoor gegrepen werden, dat ze bemoedigd werden.

We hopen dan ook dat het thema niet afgesloten is. De niet-gepubliceerde brieven zijn dan ook niet voor niets geweest. We hopen ook dat de boodschap na de *Opbouwdag* is blijven hangen. De vraag: *wat ons bezielt* blijft immers belangrijk om onszelf te bevragen en om de ander te bereiken.

Beheersen, uitnodigen, loslaten

H. Algra, Den Helder

Om processen in de opvoeding te verhelderen, wordt soms gebruik gemaakt van schema's. Een schema heeft nadelen, want een complexe activiteit als het opvoeden kan nooit precies in zo'n schema gevangen worden. Toch kan men, juist op die manier, ook komen tot een gemakkelijker analyse van een thema waar men anders maar moeilijk grip op krijgt.

De wijze waarop we binnen de kerkelijke gemeente met elkaar omgaan heeft raakvlakken met de opvoeding. Zo heeft de kerkenraad, op een bepaalde manier beschouwd, een opvoedkundige taak. Het kan dan ook de moeite waard zijn om eens naar een opvoedkundig schema te kijken.

Broers en zussen

De basis alle opvoeding ligt in de relatie. Zonder relatie kun je niet opvoeden. Maar: die relatie zie je ook terug in andere samenlevingsverbanden. Ieder huwelijk kent goede en minder goede momenten. Maar: als het huwelijk goed is, kan die relatie een stootje hebben. We zitten niet direct op de kast als een ander iets doet wat ons niet zint. We lopen niet meteen weg als er iets gebeurt waar we ons niet in kunnen vinden. In de kerk is het niet anders. Misschien vinden we de liturgie niet altijd passend, kunnen we ons niet altijd vinden in de preek van de dominee, vinden we dat de organist zich beter aan de toonzetting moet houden en hebben we ook wel wat moeite met de opmerkingen van een gemeentelid. Natuurlijk zijn er dingen in de kerk waar we moeite mee hebben. Net zoals we als jong kind met onze broer of zus botsten, zo botsen we ook wel eens met onze kerkelijke broers en zussen. Maar ook: net zoals je in het gezin daarom als broer niet wegloopt, zo hoor je ook in de kerk niet weg te lopen omdat iets jou niet zint. Binnen een gezonde relatie kun je een stootje van elkaar hebben; het is geen reden om de communicatie te verbreken, niet meer naar de kerk te gaan en desnoods: om ons te onttrekken. Daarin

verschillen gezin, huwelijk en kerk niet van elkaar: de relatie vormt de basis om verder te kunnen, ook als dingen een tijdje minder gemakkelijk verlopen.

Een invuloefening

In deze bijdrage wordt het schema ontleend aan een artikel van Prof.Dr. G. van Gemert, hoogleraar in de orthopedagogiek in Groningen. Hij maakt onderscheid tussen de grondhouding van het loslaten, het uitnodigen en het beheersen. Stel dat Johan een nieuw T-shirt heeft met het opschrift van zijn favoriete voetbalclub. Hij wil dat T-shirt graag aan iedereen op straat laten zien. Helaas: het is vandaag erg koud. Hoe handel je vervolgens als opvoeder als je Johan loslaat, als je Johan *uitnodigt*, als je Johans gedrag beheerst. Vult u maar in:
Als ik Johan loslaat.....
Als ik Johan uitnodig.....
Als ik Johans gedrag beheers.....
Overigens: in de praktijk zal opvallen dat dat *uitnodigen* moeilijk is, we zijn in de opvoeding erg snel geneigd om bij te sturen. „Zou je niet je jas aantrek-

*Je had meteen
een ouderling
op de stoep*

ken?" We zitten dan nog aan de beheerskant en laten Johan niet zelf tot een oplossing komen.

Nog een invuloefening

In de kerk is het niet anders. Een misschien wat platgetrapt voorbeeld: Johan is inmiddels 20 jaar geworden. Het valt me op dat hij al weken lang niet meer in de kerk komt. Wat doe ik nu als ik Johans gedrag beheers, hem uitnodig, hem loslaat..... Vult u maar weer in:
Als ik Johans gedrag beheers.....
Als ik Johan uitnodig.....
Als ik Johan loslaat.....

Respecteren

Van Gemert plaatst het trio loslaten-beheersen-uitnodigen in de context van het elkaar respecteren. Daarmee wordt *niet* bedoeld dat de ander losgelaten wordt. Dat maakt de huidige samenleving ervan. Men denkt dat je elkaar

respecteert als je elkaars gedrag niet beoordeelt en veroordeelt. Iedereen moet immers zelf maar uitzoeken hoe hij handelt? Onder respecteren verstaat Van Gemert echter: *elkaar vanuit gelijkwaardigheid aanspreken op het handelen en de gevolgen van dat handelen*. Bij het loslaten in de opvoeding stellen we de tevredenheid centraal. Het kind dat vraagt om chips krijgt chips, de jongen die een nieuwe fiets wil krijgt een nieuwe fiets, het meisje dat 's nachts tot 2 uur in de disco wil blijven mag tot 2 uur in de disco blijven. De wensen van het kind worden door de opvoeders kritiekloos gevolgd. Inmiddels zijn we erachter dat deze houding geen tevreden kinderen kweekt, maar chronisch ontevreden kinderen. Mirjam SchöttelIndreier heeft in dit verband haar (onlangs in *Opbouw* besproken) boekje een typerende titel mee gegeven: *Monsters van kinderen, draken van ouders*. Het tegenovergestelde van het loslaten is het beheersen. De opvoeder bepaalt alles (of althans: heel veel) voor het kind. Bij zo'n houding is geen sprake van een gelijkwaardige relatie. In de toonzetting klinkt veel gebieden door: ik ben hier de baas en jij doet wat ik zeg.

Ruzie in de kerk

Hoe gaan we in de kerk met elkaar om? Uitnodigen wordt door Van Gemert gekenmerkt als een houding vanuit gelijkwaardigheid. Zo ga je als broers en zussen met elkaar om in Gods huisgezin. Maar: het botst zo vaak.... Die gemeentevergadering waarin we elkaar niet begrepen.... Dat verschil van mening op Bijbelkring.... Die vergadering van de kerkenraad.... Waarom gaat dat dan mis? Misschien is het nog niet zo vreemd om op die conflicten eens het transparant van het schema te leggen. Wilden we onze zin doordrukken? Moest de ander zich vormen naar ons kerkelijk beeld? Dan zijn we bezig te beheersen. Wie de manier bekijkt waarop de discussie tijdens kerkelijke conflicten gevoerd werd zal achteraf tot de conclusie komen dat er vaak beheerst en nauwelijks uitgenodigd werd. Veel discussies in de kerk zouden niet zo uit de hand zijn gelopen als we beter naar elkaar hadden kunnen luisteren. Als we meer samen hadden gebeden.... Zou het ook op een

andere toon kunnen? In liefde achte de één de ander uitnemender dan zichzelf... „Broeder Joppe, u vertelde dat u het er absoluut niet mee eens bent dat.... Kunt u mij nog eens uitleggen hoe u tot dat standpunt bent gekomen?” Dat is uitnodigen. Daarmee zijn de verschillen van mening de kerk niet uit. Misschien helpt de toon echter wel een handje: in ieder geval kan broeder Joppe ervaren dat hij zijn verhaal heeft mogen doen. Denk er wel om: we vallen hem tijdens zijn verhaal niet steeds in de rede met ons *ja maar*....

Johan komt niet meer in de kerk

Spreken we Johan aan op zijn wegblijven uit de kerk? En zo ja: hoe doen we dat dan? Het is niet altijd goed om direct allerlei pedagogische maatregelen uit de kast te trekken. Soms moeten opvoeders een stapje opzij doen. Een kind moet immers ook zelf tot keuzen kunnen komen. Toch ben ik wel eens bezorgd dat we in onze kerken

We weerspiegelen dan het vereenzamende klimaat van de samenleving

teveel aan de kant van het *loslaten* zijn komen te zitten: we reageren helemaal niet meer. Daar zit een stukje verlegenheid in, soms als tegen-reactie op de dwang die vanuit de Gereformeerde kerken (vrijgemaakt) werd ervaren. „*Als je een keer niet in de kerk was, had je meteen een ouderling op de stoep.*” In onze kerken dreigt het omgekeerde: dat broeders en zusters nooit meer iemand op de stoep krijgen. We zijn dan van het beheersen (de sociale controle), doorgeschoten naar de andere kant: het loslaten. En daarin weerspiegelen we dan het vereenzamende klimaat van de samenleving. Iedereen doet wat goed is in zijn eigen ogen; juist daardoor zijn veel mensen ook zo ontzettend eenzaam. Loslaten lijkt heel respectvol, maar het is het niet. „Zoek het zelf maar uit, Johan, ga maar in je Ajax T-shirt naar school” (morgen ben je ziek, maar dat is jouw zaak). Zo ga je als ouders niet met je kinderen om! „Zoek het zelf maar uit Johan, laat de kerk maar los, zie maar wat er van komt...” Zo ga je als broers en zussen niet met de andere kinderen van het kerkelijk gezin om, zeker niet als het gaat om zaken van Levensbelang. Als je de ander

vanuit een gelijkwaardige positie benadert, spreek je hem of haar ook op uitnodigende en gepaste wijze aan op zijn doen en laten.

Geen controle

Als we op elkaar toezien wordt dat gemakkelijk als controle ervaren. Sommige jongeren en ouderen zetten direct hun stekels op; ze zijn allergisch voor iedere reactie vanuit de kerk. Het maken van eigen keuzen vraagt in onze complexe samenleving veel tijd en ruimte. Dat wil echter nog niet zeggen dat we deze broeders en zusters dus maar moeten loslaten. Op de één of andere manier moet de vinger op de zere plek kunnen worden gelegd. Wel is de toonzetting belangrijk; we moeten de ander niet nodeloos van het Evangelie vervreemden. Petrus heeft dat prachtig onder woorden gebracht in zijn eerste brief (vooral in het 4e hoofdstuk, vers 7 tot 11). Daarbij staat de relatie centraal. Een eenmalig bezoek zal meestal weinig effect hebben, omdat uit zo'n kort contact geen relatie ontstaat. Maar: wie vanuit de relatie denkt, in het grotere verband van Gods gezin, kan niet anders dan toch maar eens Johan uit te nodigen. Dat hoeft niet op de koffie te zijn, het gaat me nu om de toon waarop we contact leggen. Soms gebeurt dat met woorden, soms alleen door onze houding en belangstelling.

Kruimels van de tafel

Gedenken

Gedenken betekent in de taal van de bijbel meer dan je iets herinneren. Je kunt je honderden dingen herinneren zonder dat je er warm of koud van wordt of erdoor geraakt wordt. Iets dat je je herinnert kan als een massieve steen in je verleden liggen, koud, zonder verbindingsdraden met het leven van nu. Bij gedenken is dat onmogelijk. Iets dat je gedenkt, is als een levende, werkzame realiteit in je leven vandaag aanwezig. Dat geldt ook voor iets dat je zelf niet hebt meegemaakt en dat je je dus niet kunt herinneren. Dat kun je wel gedenken. En dan doet het iets met je. Het zet je aan het werk. Het beheerst en stempelt je leven. Zo moet ook de opstanding van Christus niet iets zijn dat je je alleen maar herinnert. We zouden het ons trouwens niet kun-

nen herinneren, want we zijn er niet bij geweest. Het is ook niet iets waaraan je alleen maar hoeft te denken, waarvan je alleen maar hoeft te zeggen: o ja, dat is waar ook, dat is toen en toen gebeurd. Neen, je moet die opstanding gedenken. Die moet zijn stempel op je leven zetten en zijn sporen in je leven drukken en nalaten. Wat zijn die sporen? Hoe ziet dat stempel eruit? Als Christus opstanding een werkzame realiteit is in ons leven, worden wij erdoor opgewekt tot een nieuw leven. De apostel Petrus heeft dat heel concreet ervaren. Toen Christus gestorven was, had het leven voor hem alle glans verloren. Hij zat bij de puinhopen van zijn verwachtingen. Die waren volledig ingestort. Daar kwam nog bij zijn schuldgevoel, omdat hij Christus drie-maal had verloochend. Dat zou hij nooit meer recht kunnen zetten, dacht hij. Zijn leven was dof en troosteloos geworden, zonder uitzicht. Maar, schrijft hij later (1 Petr. 1:3,4), door de opstanding van Christus ben ik wedergeboren tot een levende hoop. Ik ben er een ander mens door geworden. Tot een levende hoop. Dat wil zeggen: nu is er weer een inspirerend uitzicht, een verwachting die het hele leven doortrekt. Een leven zonder hoop is een leven zonder perspectief. Het speelt zich af in het donker, in de troosteloosheid. Maar door de opstanding van Christus veranderde dat bij Petrus. Die maakte een ander mens van hem en ging heel zijn leven stempelen en omgooien. Toen tijdens de Tweede Wereldoorlog de invasie op touw werd gezet, ging dat een stempel drukken op de activiteiten van de geallieerden. De hele oorlogvoering werd erop ingesteld. Troepen werden ervoor geconcentreerd en getraind, voorraden aangelegd, schepen naar havens gedirigeerd en nog veel meer. Als het besluit om tot een invasie over te gaan niet genomen was, zou dat allemaal niet gebeurd zijn. Maar dat besluit veranderde de hele opzet van de oorlogvoering. En ook in bezet gebied werkte het door. Het inspireerde tot volhouden, gaf uitzicht op de bevrijding en stimuleerde tot stakingen en verzet. Door de wetenschap dat er gewerkt werd aan de invasie, werd men wedergeboren tot een levende hoop. Zo heeft ook de opstanding van Christus het leven nieuw perspectief gegeven, waardoor het er heel anders uit ging zien en een nieuw leven werd. En waarin bestaat dat nieuwe? In een leven dichtbij de Heer, in een breken met en zich verhouden van ongerechtigheid.

M.R. van den Berg, Groningen

Een gelijkenis in viervoud

D. Holwerda, Zuidhorn

(39) Hij sprak ook een gelijkenis tot hen:

- a) Kan een blinde een blinde geleiden? Zullen zij niet beiden in een put vallen?
- b) (40) Een discipel staat niet boven zijn meester, maar al wie volleerd is, zal zijn als zijn meester.
- c) (41) Wat ziet gij de splinter in het oog van uw broeder, maar de balk in uw eigen oog bemerkt gij niet? (42) Hoe kunt gij tot uw broeder zeggen: Broeder, laat mij de splinter, die in uw oog is, wegdoen, terwijl gij de balk, die in uw eigen oog is, niet ziet? Huichelaar, doe eerst de balk weg uit uw oog, en dan zult gij scherp kunnen zien om de splinter in het oog van uw broeder weg te doen.
- d) (43) Immers, er is geen goede boom die slechte vrucht voortbrengt, noch ook een slechte boom die goede vrucht voortbrengt. (44) Want elke boom wordt aan zijn eigen vrucht gekend. Want van dorens leest men geen vijgen, en van een braamstruik oogst men geen druif. (45) Een goed mens brengt uit de goede schat zijns harten het goede voort, en een slecht mens brengt uit de boze schat het boze voort. Want waar het hart vol van is, daarvan spreekt de mond.

(Luc. 6,39-45)

Eén of meer?

„Hij sprak ook een gelijkenis tot hen”: zo begint de pericoop die we hierboven lieten afdrukken. Onze eerste indruk zou kunnen zijn, dat het hier gaat om maar één gelijkenis, en wel die van een blinde die als geleide van een blinde wil optreden (v. 39). Maar als we even terugkijken naar 5,36, dan zien we, dat ook daar gesproken wordt van 'een gelijkenis', terwijl het blijkt het vervolg (44. 36-39) gaat om maar liefst drie gelijkenissen. Dat ze als 'een gelijkenis' worden aangekondigd, zal te maken hebben met het feit, dat ze onderling nauw samenhangen; dat ze alle drie *hetzelfde* thema hebben, nl. de verhouding 'oud-nieuw'. Als ik wel zie, hebben we zo in onze pericoop te doen met vier gelijkenissen, die ik alvast genummerd heb met a, b, c, d. Dat ze als één worden aan-

gediend, wijst erop, dat ze alle vier om hetzelfde punt cirkelen.

De samenhang tussen de eerste twee

Dat gelijkenis b met gelijkenis a samenhangt, is misschien niet aanstonds duidelijk. Dat komt, doordat b wat cryptisch is geformuleerd. Toch kan ieder constateren, dat het daarin gaat over de verhouding tussen een leraar en diens leerling. Wel, dan is het goed eens even te kijken naar Rom. 2,19.20 „(Indien gij) ... u overtuigd houdt, dat gij een leidsman van blinden zijt ... en een leermeester van onmondigen ...”. Daar hebben we dezelfde combinatie van blindengeleider en leermeester.

Om de strekking van b te verduidelijken, zou ik v. 40 enigszins vrij aldus willen vertalen: „Boven het niveau van je leraar kom je als leerling niet uit. Voor iedereen geldt: zelfs als je volleerd bent, sta je nóg maar op het niveau van den leraar die je gehad hebt.” Nietwaar? Een pianoleraar die alleen beginnelingen opleidt, zal op een gegeven moment tegen een begaafden en ijverigen leerling zeggen: „Nu heb ik je alles bijgebracht wat ik zelf in huis heb. Wil je nog verder komen, dan zul je een anderen leraar moeten zoeken. Ik heb je gebracht aan mijn plafond. Meer kan ik niet.”

Gelijkenis a zegt dus: wil je een blinde helpen zijn weg te vinden, dan moet je zélf over een paar goede ogen beschikken. Gelijkenis b zegt: wil je een leerling wat bijbrengen, dan moet je dat zélf in je mars hebben. Jezus heeft het hier met name tegen zijn twaalf discipelen (zie v. 20), die Hij pas heeft uitgekozen (vv. 12-16). Hen heeft Hij bestemd als *geestelijke leidslieden* (a), als *leraren* (b) van Israël en de wereld. Mensen die van geestelijk licht verstoken zijn („blinden”) moeten zij bij God brengen; mensen die nog onvoldoende weet hebben van God en zijn geboden ('ongeschoolden') moeten zij leren, hoe ze hebben leven. Hij roept hen met deze beide gelijkenissen dan ook op, inzicht in en kennis van de geheimen van het Koninkrijk der hemelen te verwerven. Anders zullen ze straks niet bekwaam zijn anderen te leiden en te leren.

De herhaling van a en b in c en d

Dat wij zo de gelijkenis uit v. 40 recht

verstaan, wordt door wat volgt bevestigd. Immers: dat a zijn vervolg en nadere uitwerking vindt in c, zal duidelijk zijn. Was in a sprake van twee blinden, twee *gelijkelijk* visueel gehandicapte lieden, in c wordt het geval toegespitst: degene die zich opwerpt als helper, is N.B. visueel *zwaar* gehandicapt, terwijl degene die hij helpen wil, dat slechts in *lichte* mate is. Wat in c – in tegenstelling tot a – verder opvalt, is de verwijtende toon die Jezus aanslaat: 'huichelaar'. Dat heeft te maken met het feit dat Jezus de fout waarvoor Hij hier zijn discipelen waarschuwt, aan de Farizeeërs, die in die tijd het volk pretendeerden te kunnen leiden en leren, verwijt; vgl. Mt. 15,14; 23.16.24.26. Zoals Hij in de Bergrede tegen zijn leerlingen zegt: „Als jullie in het doen van wat God wil het er niet beter afbrengen dan de schriftgeleerden en de Farizeeërs, dan kom je het Rijk van God beslist niet binnen” (Mt. 5,20), zo zegt Hij hier tegen hen: „Past op, dat je straks het volk anders en beter leidt dan hun huidige leidslieden dat doen.”

Nu, evenzeer als a in c, vindt b in d zijn vervolg. In b lazen we: het niveau van den leraar bepaalt het niveau van de lessen die een leerling van hem kan verwachten. En nu zegt d in aansluiting daarop: de kwaliteit van de boom bepaalt de kwaliteit van de vrucht die de consument van die boom kan verwachten. Die beelden van een leraar die les geeft (c) en van een boom die vrucht geeft (d) behelzen beide hetzelfde. Immers: al aanstonds in het paradijsverhaal is met *eten van de vrucht van een boom* beeldend uitgedrukt: *het opsteken van kennis*.

Dat ook van gelijkenis d de spits gericht is op *de twaalf*, dat Jezus hén erop wijst: „de mensen moeten straks iets goeds van jullie kunnen *leren*”; vind ik bevestigd in Jh. 15,16. Daar noemt Jezus, *als Hij spreekt over zijn keuze van de twaalf*, als doelstelling: „opdat gij heengaat – d.w.z. als apostel, als leraar de wereld intrekt – en veel vrucht draagt; en wel vrucht die kan duren”. In die 'vrucht die kan duren' hebben we de 'goede (= gave) vrucht' waarvan Lc. 6,43 spreekt in tegenstelling tot de 'slechte (= aange-stoken) vrucht', die snel wegtrot. (Vgl. voor het 'vrucht dragen' als beeld van het apostolisch werk ook Rom. 1,13.)

Kleuren en symbolen

Harry van der Veen, Hooogeveen

In veel kerken hangen op avondmaalstafel en kansel kle- den, de zgn. antependia, waarop kleuren en symbolen voorkomen. Het leek mij een goede gedachte daar aandacht aan te besteden, temeer ook omdat de betekenis hiervan summier bekend is. Ik hoop duidelijk te maken dat deze kleuren en symbolen een bepaalde rol kunnen spelen in het dienen van God.

Bijbelse plaatsen

In de Bijbel wordt voortdurend opge- roepen om de Here te loven en te prij- zen. Hemel en aarde, engelen en vol- ken, mensen en dieren behoren dat te doen. En hoe loven wij Hem? Met alles wat in, aan en om ons is. Een heel bijzondere gelegenheid hiervoor is de eredienst. Wij belijden daar ook de verbondenheid met hen die ons zijn voorgegaan en met alle gelovigen ter wereld.

In de Bijbel geeft de Here God bijzon- dere plaatsen aan om Hem te eren. Hij geeft er extra aandacht aan en laat uitvoerig beschrijven hoe Hij die plaat- sen ingericht wil hebben. De geschie- denis over de bouw van de tabernakel (Ex. 25-28 en 35-40) is er een goed voorbeeld van. 1 Kon. 5-7 en 2 Kron. 2-5 beschrijven hoe de tempel moest worden ingericht.

De tabernakel en de tempel zijn niet kleurloos ingericht. Men vindt er goud, zilver, koper enz. Er is veelkleurig weefwerk, fijn linnen met ingeweven patronen aanwezig. Afbeeldingen van engelen, palmen, bloemen vormen één levendig geheel. In latere tijd wor- den synagogen waardige plaatsen om God te dienen.

De kerk

In Israël vinden we in de oude kerken de prachtigste mozaïeken van steen- tjes in de vloeren en op de wanden. Daarmee werden letters, symbolen en figuren gemaakt die verwijzen naar Hem die op die plaats aanbeden werd. Het doel hiervan mag en kan alleen zijn om de veelkleurige wijsheid van God te loven. Een kerk mag echter niet vervallen in het andere uiterste, door op te gaan in pracht en praal.

Dat staat God en mensen in de weg. De christelijke kerken dienen waardige plaatsen te zijn om God te dienen.

Al eeuwen lang gebruiken zij de kleu- ren van de schepping, overeenkomstig de tijd van het kerkelijk jaar. Dat is, evenals het Joodse jaar, ingedeeld naar de grote feesten en de zondagen die ervoor en erna komen. De kleuren die nu het meest gebruikt worden zijn respectievelijk: wit, paars, rood en groen.

De kleur wit

In de Bijbel is het de kleur, die in het bijzonder bij God hoort, bij de engelen en bij de verheerlijkte Jezus. Bij bena- dering drukt wit iets uit van zijn hoog- heid, heiligheid en heerlijkheid. In Matth. 17:2 lezen we hoe de klederen van Jezus wit werden als het licht, waarna de verheerlijking op de berg plaats greep. De engelen die de opstanding verkondigen, zijn bekleed met witte klederen, zie Matth. 28:3, Marc. 16:5 en Joh. 20:12. In Hand.

1:10 is sprake van twee mannen in witte klederen, die Jezus' Hemelvaart en Wederkomst met elkaar verbinden. Mensen die met deze God in aanra- king komen, worden getekend door deze witheid. Het gebed in Psalm 51:9 is dan ook: „Was mij, dan ben ik witter dan sneeuw”. In het boek Openbaring wordt de kleur wit regelmatig gebruikt. In hoofdstuk 1:12-14 ziet Johannes tussen de zeven kandelaren iemand als eens mensen zoon, wiens hoofd en haren wit waren als witte wol, als sneeuw. Openb. 6:2 spreekt over een wit paard en de berijder heeft een boog en een kroon.

Hij trekt uit overwinnende en om te overwinnen. In Openb. 7:9 ziet Johan- nes een grote schare, die voor de troon en het Lam staat, bekleed met witte gewaden en met palmtakken in hun hand. Wit is dan ook de kleur van het feest en van de bruiloft van het Lam. Het is oude traditie dat pasge- doopten een wit kleed ontvangen als teken, dat ze nu „met Christus bekleed zijn” (Gal. 3:27).

Omdat wit een feestkleur is, gebruiken wij die in de tijd van de grote feesten: vanaf Kerstfeest tot en met de eerste zondag na 6 januari. Deze zondag heet Epifanie, wat wil zeggen de Ver- schijning des Heren. Daarna is de kleur wit er weer met Pasen en dat duurt tot de eerste zondag na Pinkste- ren, zondag Trinitatis (Drieëenheid).

Zo zien we hieruit dat een feest nog wekenlang doorwerkt.

De kleur paars

Deze kleur is in de plaats gekomen van zwart, wat het tegenovergestelde is van wit. Paars wordt gebruikt in de tijd van voorbereiding op de grote feesten. Het zijn vanouds de perioden van inkeer, verootmoediging, vasten en rouw. De kleur zwart (paars) komt ook in de Bijbel voor. In Psalm 35, het gebed om hulp tegen vijanden, lezen we o.a. in vers 13 en 14: „Ik veroot- moedigde mij met vasten” en „in het zwart gaande als in rouw over een moeder, zo boog ik mij neder”. En in Psalm 38:7 klaagt David erover dat zijn ongerechtigheden hem te zwaar geworden zijn: „Ik ben gebogen, zeer diep gebukt, ik ga de ganse dag in het zwart”. In Psalm 42:10b en Psalm 43:2b staat: „Waarom ga ik in het zwart vanwege des vijands onderdruk- king?”

Zwart heeft ook te maken met het dreigende en komende oordeel van God. Bij de profeten uit het Oude Tes- tament komen we deze kleur regelm- atig tegen. Denkt u ook maar eens aan de drie uren van zwarte duisternis bij het lijden en sterven van Jezus op Golgotha. In Openbaring 6 wordt gesproken over een zwart paard. Het ingetogen paars wordt gebruikt bij de vier weken van de Advent en de zes weken voor Pasen, de zgn. veer- tigdagentijd.

De kleur rood

In het bijbelse spraakgebruik verwijst rood bijna alleen naar bloed, vergoten bloed. Rood wordt ook vaak gebruikt bij vuur, maar niet in de Bijbel. Ook het woord vuurrood komt er niet in voor. Als dat wel het geval was, zou rood en bloed vergeleken kunnen wor- den met het oordelende en vernieti- gende van vuur en niet met het heil- zame vuur van de Geest.

Rood en bloed zien in het Oude Tes- tament op het offer, het heilzame en reinigende. Dit alles loopt uit op het offer van Jezus Christus aan het kruis. Zijn bloed reinigt ons van alle zonden. Natuurlijk verwijst bloed ons meestal naar een gewelddadige dood, waarbij bloed vloeit, o.a.:

- Mensen, wier onschuldig bloed ver- goten wordt, Jer. 22:3,17
- Offerdieren tot verzoening

- Vijanden van Gods volk, God eist hun bloed, Openb. 19:2
- Jezus, wiens onschuldig bloed vergoten wordt, Jer. 22:3,17
- Dienaren van Christus, die om hun geloof gedood zijn: de martelaren. Ze mochten trouw blijven aan God en hadden de belofte van Christus: „Wie Mijn vlees eet en Mijn bloed drinkt blijft in Mij en Ik in hem, Joh. 6:56.

De kerk kiest met Pinksteren de kleur rood. Dit duidt de vurigheid van de Geest aan. Ook voor gedenkdagen van martelaren is rood de kleur, in dat geval ter aanduiding van het vergoten bloed.

De kleur groen

Het is de kleur die het meest in de kerk aanwezig is. Groen is in de Bijbel een kleur die vooral gebonden is aan de natuur, de schepping. Het is verbonden aan het jonge en vrolijke. Groen is de tegenstelling van het dorre en doodse, zoals beschreven in Lucas 23:31.

Een bijzonder teken van leven is, wanneer een boom of plant altijd groen blijft. Denk aan een naaldboom. In beeldspraak wordt groen ook van mensen gezegd: „Degene die op de Here vertrouwt, is als een groene boom aan het water geplant” (Psalm 1).

De rechtvaardigen zullen in de ouderdom nog vrucht dragen, fris en groen zullen ze zijn. Dit geeft aan dat mensen alleen maar groen blijven in directe verbinding met Christus. Voluit geldt dit pas op de nieuwe aarde. Groen is dan ook de kleur van de verwachting van het nieuwe Rijk.

De groene kleur wordt in de kerk gebruikt vanaf de tweede zondag na 6 januari tot en met de achtste zondag voor Pasen en van de tweede zondag na Pinksteren tot Advent.

De symbolen

Op de kleden komen in de ene gemeente soms andere symbolen voor dan in de andere. Toch zijn er standaardsymbolen. Zo kan op alle kleden hetzelfde symbool te zien zijn, b.v. een ronde cirkel met een kruis erop.

Dat wil eigenlijk zeggen dat het kruis de wereld in stand houdt. Met een hand onder de cirkel kunnen we dit aldus formuleren: God draagt de wereld in Zijn handen en wil die wereld redden door Zijn Zoon Jezus Christus. Meestal zijn er echter meerdere sym-

bolen. Bij elke kleur, dus bij elke tijd, behoort eigenlijk een ander symbool.

Op de witte kleden

Op het kanselkleed staan de symbolen die voorkomen in het zogenaamde Hugenotenkruis. Die tekens zijn de zon, het kruis en de duif. De zon der gerechtigheid is bedoeld als verwijzing naar Jezus Christus, evenals het kruis dat natuurlijk is. De vorm is echter die van het Maltezer kruis met alle zijden even lang. Tenslotte is de duif verweven met het kruis, als teken van de Heilige Geest die eerst neerdaalt op Christus en later op de gemeente. Met dit kruis wilden de Hugenoten, de vervolgte Franse Protestanten, hun verbondenheid met het algemeen christelijk geloof belijden. Op het kleed van de avondmaalstafel staat het overwinende Lam, dat zegevierend het kruis als een vaandel draagt: „Zie het Lam Gods, dat de zonde der wereld wegneemt, Joh. 1:29. Eens zingt heel de verlostte schepping de lof van het Lam dat geslacht is, het Lam dat waardig is alle lof te ontvangen, Openbaring 5:12.

Op de paarse kleden

De symbolen die bij deze kleur horen zijn strak en eenvoudig. Op het kanselkleed staan de letters X en P door elkaar heen verweven. Dit zijn de letters uit het Griekse alfabet: Ch en R, de beginletters van het Griekse woord Christus, wat gezalfde betekent. In het Hebreeuws is dat Masjiach, vergriekt tot Messias. Dit is een ambtsnaam van Jezus die naar Hem verwijst als onze Profeet, Priester en Koning. Dit zgn. Christus-monogram vinden we vaak aangebracht als symbool op kerkboeken.

Op het paarse kleed van de avondmaalstafel zien we naast het kruis eveneens twee Griekse letters: de Alfa en de Omega, de eerste en de laatste letter van het alfabet. Ze zijn symbolisch de aanduiding voor de Eerste en de Laatste, het Begin en het Einde. Dit zijn benamingen die Jezus van Zichzelf geeft in het boek Openbaring. Voor de Joden betekende het kruis: Vervloekt is een ieder die aan het hout hangt. De Romeinen gebruikten het als een martelwerktuig voor opstandelingen.

Op de rode kleden

Deze kleden doen ons met hun symbolen denken aan de sacramenten doop en avondmaal. Op het kanselkleed staat de duif afgebeeld, nederdalende uit de hemel, zoals gebeurde

toen Jezus door Johannes werd gedoopt in de Jordaan. Alle drie waren daar verenigd: de Zoon werd gedoopt, de Geest verscheen in de vorm van een duif en de Vader die sprak: „Dit is mijn geliefde Zoon, in wie Ik mijn welbehagen heb.”

Onder de duif zijn golven gemaakt als teken van het water en de doop. Op het avondmaalskleed staan druiven en aren afgebeeld, als tastbaar teken van Gods goedheid aan ons. Maar ze zijn ook het teken van brood en wijn, de tekenen van Jezus' lichaam en bloed, dat Hij gegeven heeft tot volkomen verzoening van al onze zonden. De Geest maakt ons één met Zijn lichaam: één Heer, één geloof, één doop. Water, brood en wijn verbonden ons met allen, die ons zijn vóórgegaan en die in dezelfde Naam verenigd waren.

Op de groene kleden

Het kanselkleed geeft een geopende Bijbel weer. De betekenis hiervan is overduidelijk. Het is een verwijzing naar het levende Woord van God. „Wedergeboren zijn is niet uit vergankelijk, maar uit onvergankelijk zaad, door het levende en blijvende woord van God” (1 Petr. 1:23).

Op het kleed van de avondmaalstafel staat een zevenarmige gouden kandelaar. Dat is een bekend beeld uit de Bijbel. De kandelaar is immers een heilig voorwerp uit de tabernakel en later uit de tempel. Deze kandelaar verschaft het licht in het donker. In Openbaring 1 ziet Johannes op Patmos in zijn visioen zeven gouden kandelaars, die het beeld zijn van de zeven gemeenten in Klein-Azië. Daar stelt het voor het woord van troost en hoop in de verdrukking. In het evangelie zegt Jezus: „Laat uw licht schijnen en verberg het niet onder de korenmaat.” Eenieder moet zijn lampen brandende houden om de Bruidgom bij Zijn komst te verwelkomen.

Woord en beeld

Zoals het oude Israël werk maakte van de dienst aan God, zo kan de kerk door Zijn Woord, maar ook door bijbelse kleuren en symbolen aan de kerkgangers laten horen en zien, wat het geloof in God inhoudt. Woord én beeld spreken van Hem en Zijn daden in Christus Jezus. Kleuren en symbolen werken er aan mee deze daden concreet voor ogen te stellen, opdat wij des te meer gesterkt worden in ons geloof. Wij belijden tevens onze verbondenheid met alle gelovigen, waar ook ter wereld.

Kerkelijke tucht (2)

M.R. van den Berg, Groningen

Hieronder het tweede en laatste deel van Van den Bergs artikel over de kerkelijke tucht. Vanuit de in onze tijd ontstane verlegenheid rondom de praktijk van de kerkelijke tucht zoekt Van den Berg verder naar bijbelse gegevens die ons een begaanbare weg wijzen.

Te riskant voor de tarwe

Op een (kwade) dag blijkt dat op een akker onkruid tussen de tarwe groeit. De eigenaar van de akker, de Mensenzoon, had dat onkruid niet gezaaid. Hij had alleen goed zaad gezaaid. Het onkruid kwam van de boze. Als de slaven van de eigenaar het onkruid ontdekken, willen ze onmiddellijk aan de slag om het te wieden en de akker vrij te maken van onkruid. Het hoort er immers niet thuis. Hoe eerder het wordt uitgeroeid hoe beter. Ze staan te trappelen van ongeduld om het karwei te klaren. Ze worden gedreven door het ideaal van een zuivere gemeente. Daar willen ze zich helemaal voor inzetten. Utrikken dat onkruid! Maar dan zegt de Zoon des mensen: doe dat niet, want je kunt o zo gemakkelijk met het onkruid ook het koren uittrekken. Laat het onkruid en de tarwe samen opgroeien. Zuiveren kan nu nog niet. Dat is te riskant voor de tarwe. Het zou onvergeeflijk zijn als die werd uitgetrokken. Ik denk dat we hier een antwoord krijgen op de vragen die we hebben laten liggen. Het is niet zo dat Jezus niet geïnteresseerd is in de zuivering van de dorsvloer. Wat Johannes de Doper over Hem gezegd heeft, is wel degelijk op Hem van toepassing. Er is bij Hem geen plaats voor bomen die geen vrucht dragen of voor kaf en onkruid. Hij wil wel degelijk een zuivere gemeente zonder vlek of rimpel. Alleen maar: dat is nu nog niet te realiseren. Het is er de tijd nog niet voor. De tarwe en het onkruid zijn nu nog te zeer verstrengeld. De slaven van de Zoon des mensen 'wij!' kunnen dat niet feilloos ontwarren. Wij zijn niet in staat alleen maar onkruid uit te trekken. Zodra we daaraan beginnen, beschadigen we ook de tarwe. De kerkgeschiedenis heeft helaas bewezen hoe waar deze woorden van Jezus zijn. Wat is er in de naam van een zuivere gemeente niet ontzaglijk veel vermeend onkruid uitgetrokken, dat helemaal geen onkruid bleek te zijn. Wat hebben we in de loop van de eeuwen, al

onkruid wiedend, niet ontzaglijk veel schade toegebracht aan tarwe. Wie van ons kan met zekerheid uitmaken wanneer er sprake is van puur onkruid? Wie kan bepalen wanneer onkruid niet meer verstrengeld is met tarwe? Nee, de akker wieden, de dorsvloer zuiveren, een pure gemeente tot stand brengen, is niet onze opdracht. Dat is het werk van de Zoon des mensen, de Messias. Hij zal zijn dorsvloer door en door zuiveren. Dat zal Hij doen op de dag van de oogst, als alles is voldragen.

Onze opdracht

En hoe moet het dan in die tussentijd, vandaag? Moeten we dan alles maar gewoon zijn gang laten gaan en alles tolereren? Moeten we daar niets aan doen? Moeten we met de armen over elkaar toezien als de zonde in de gemeente toeneemt? Nee, natuurlijk niet. Dat deed Jezus ook niet. Hij veroordeelde het overspelige meisje niet en stenigde haar niet, maar zei wel: zondig niet nog eens. En Hij heeft de Farizeërs en schriftgeleerden scherp aan-

*Wij zijn niet
in staat
alleen maar
onkruid uit te
trekken*

gevallen en hun de spiegel van Gods Woord voorgehouden, maar Hij heeft hen wel op de akker laten staan en hen niet uitgerukt. Gelukkig maar, want later, na de Pinksterdag, zijn er heel wat van hen tot geloof gekomen. Dat kan. Zolang onkruid op de akker blijft staan, kan het nog tarwe worden. Daar ligt onze opdracht: elkaar met het Woord van God confronteren, overal waar we in de gemeente op zonde stuiten. Dan kunnen er verschillende dingen gebeuren. Het kan zijn dat sommigen dat niet kunnen verdragen en eigener beweging vertrekken. Het kan ook zijn dat mensen zich bekeren en zich 'hoewel ze onkruid leken te zijn' na verloop van tijd ontpoppen als tarwe. Er zal ook onkruid blijven, soms zelfs zo goed gecamoufleerd dat wij het niet als zodanig herkennen. Maar het is niet aan ons onkruid uit te roeien. Dat is het werk van de Mensenzoon, straks als zijn heil ten volle werkelijkheid wordt. Dan worden de bomen zonder vrucht geveld. Want het heil en vruchteloosheid zijn niet te verenigen. Dat we het onkruid samen met de tarwe moeten

laten opgroeien, betekent niet dat we tot werkeloosheid gedoemd zijn. Vandaag hebben we hier, op Gods akker, zijn Woord te hanteren. Dat is onze opdracht. En dat is niet niks. Het is juist heel ingrijpend. Gods Woord schenkt heil en het laat vruchten groeien, maar waar het niet aanvaard wordt, roept het ook verzet op. Het onmaskert en het troost. Het verenigt en het scheidt. Het spreekt vrij en het veroordeelt. En zo is dat Wóórd hier vandaag toch al zuiverend bezig. Of dat ook ingrijpend is! Maar de grote zuivering is dat nog niet. Die blijft voorbehouden aan de Mensenzoon, op zijn dag, wanneer Hij de bokken van de schapen zal scheiden.

Oude Testament en Synagoge

Ter afsluiting laat ik hier nog wat achtergrondinformatie met betrekking tot kerkelijke tucht volgen. Tucht zoals wij die kennen, kwam in het Oude Testament niet voor. Alleen mensen die cultisch onrein waren, werden geweerd van de tempeldienst. Maar cultisch onrein zijn was beslist iets anders dan zondig zijn. Wel kent het Oude Testament het voltrekken van de ban 'dat wil zeggen: het prijsgeven aan de totale destructie' en de doodstraf. Daarin is wel sprake van een straf op de zonde, maar er spelen ook andere motieven mee (bijvoorbeeld maatschappelijke), waardoor ze een ander karakter hebben dan de kerkelijke tucht. Mensen die in zonde leven afhouden en uitsluiten van de tempeldienst en van de offers 'dat wil zeggen: van de gemeenschapsoefening met Jahwe' komt in het hele Oude Testament niet voor. Wel wordt duidelijk gemaakt, dat degenen die in zonde leven en toch gemeenschap met de HERE zoeken tijdens offermaaltijden, zich vergissen en die gemeenschap in werkelijkheid niet hebben (zie bijvoorbeeld Psalm. 15 en Jes. 1:10vv). De joodse Synagoge in de tijd van het Nieuwe Testament kende twee soorten ban, die wezenlijk verschilden van de oudtestamentische ban:

- a. een ban die één dag geldig was. Ze kon door iedereen uitgesproken worden en blokkeerde gedurende één dag het contact tussen degene die de ban uitsprak en degene die erdoor getroffen werd. Na die éne dag verviel deze ban automatisch.
- b. een ban die dertig dagen duurde. Ook deze ban kon door iedereen uitgesproken worden. De gevolgen van deze ban waren ingrijpend, omdat hij de getroffen uitsloot van contact

met grotere groepen mensen. Er bestond ook een verscherpte vorm van deze ban, die slechts door een rechtbank uitgesproken mocht worden en die een volledige sociale en maatschappelijke boycot inhield. Opvallend is, dat het deelnemen aan de tempeldienst door deze banvormen niet onmogelijk gemaakt werd.

Daarnaast kende de Synagoge de excommunicatie. Elk persoonlijk en maatschappelijk verkeer met een geëxcommuniceerde was verboden. Ook mocht een geëxcommuniceerde niet meer deelnemen aan de tempeldienst en evenmin aan de samenkomsten in de synagogen.

Nieuwe Testament

In het Nieuwe Testament is de ban zoals die door de Synagoge werd toegepast, onbekend. Wel is er sprake van excommunicatie (zie bijvoorbeeld 1 Kor. 5:11-13; 2 Thess. 3:6,14,15; 2 Tim. 3:5; Tit. 3:10). Wij verkeren vandaag wat de kerkelijke tucht en excommunicatie betreft in grote verlegenheid. Het nieuwe type randkerkelijke wordt niet eens boos meer als de tucht wordt toegepast, constateerde de genoemde Rotterdamse classis. Maar ook bij mensen die niet tot de randkerkelijken gerekend kunnen worden, hebben tuchtmaatregelen niet meer het gewenste effect. Dat hangt samen met het feit dat er tegenwoordig zoveel verschillende kerken zijn. In de tijd van het Nieuwe Testament was dat anders. Toen was er maar één kerk. Als je toen buiten de gemeente gezet werd, hield dat in dat je uit het licht weer in de duisternis terecht kwam. En dat kon je aan het denken zetten, zodat je jezelf ging afvragen: waar ben ik mee bezig; laat ik opstaan en weer naar mijn Vader gaan. Vandaag ligt dat anders. Als iemand nu buiten de gemeente geplaatst wordt, kan hij zich, als hij dat wil, zomaar bij een andere kerk of groepering aanmelden zonder dat hij zijn leven hoeft te veranderen. Daardoor is excommunicatie bij voorbaat vleugellam geworden. Afhouding van het avondmaal is in het Nieuwe Testament geheel onbekend. Wel vinden we er aanwijzingen die duidelijk maken, dat mensen die volgens het klassieke gereformeerde avondmaalsformulier afgehouden behoren te worden, toen niet van deelname aan het avondmaal uitgesloten. We kunnen daarbij denken aan:

- Judas. Christus wist precies wat er met hem aan de hand was. Toch weert Hij hem niet van zijn tafel en reikt hem het brood.
- In Korinthe kwamen partijschappen en scheuringen voor (1 Kor. 1:11vv;

3:3vv) en ook hoererij (6:12vv). Hoewel 1 Korinthe de enige brief is waar Paulus het avondmaal ter sprake brengt, geeft hij nergens ook maar een hint dat de mensen die zich daaraan schuldig maken, van het avondmaal moeten worden afgehouden. Toch kunnen we Paulus niet in de schoenen schuiven, dat hij dergelijke zonden niet erg vond.

Menselijke inzetting

Afhouding van het avondmaal als aparte tuchtmaatregel komt voort uit de gedachte, dat door toelating van zulke mensen de tafel des Heren zou worden ontheiligd. Een dergelijke formulering komen we echter in de Schrift niet tegen. In het Oude Testament komt het woord 'ontheiligen' in twee betekenissen voor:

- a. ontheiligen van heilige plaatsen en dingen (zie bijvoorbeeld Leviticus.

de grote zuivering ... blijft voorbehouden aan de Mensenzoon

19:8; 22:15). Omdat er in het Nieuwe Testament geen sprake meer is van speciale heilige plaatsen en dingen (de avondmaalstafel is niet heiliger dan de ontbijtstafel), kan er ook geen sprake meer zijn van ontheiligen in deze betekenis.

- b. ontheiligen van Gods naam (Leviticus. 20:3), van zijn Woord (Num. 30:12).

In het Nieuwe Testament komen we het woord 'ontheiligen' dan ook alleen nog tegen in de mond van de Joden, die bijvoorbeeld Paulus ervan beschuldigen de tempel onheilig te hebben. Het woord 'heiligen' komt in het nieuwtestamentische spraakgebruik wel voor, namelijk met betrekking tot God (Uw naam worde geheiligd) en met betrekking tot de mens (wij worden geheiligd

door de Geest van God). Wat uit de mond (het hart) van de mens komt, kan hem dan ook verontreinigen (Matth. 15:11,18,20). Nieuwtestamentisch gezien kan de tafel des Heren dus niet ontheiligd worden. Daarmee is het gangbare motief voor het afhouden van het avondmaal als aparte tuchtmaatregel weggevallen. Het is niet meer dan een menselijke inzetting.

Boven de Schrift uit

In het artikel over de kerkelijke tucht waarschuwt de Nederlandse Geloofsbelijdenis er uitdrukkelijk voor „niet af te wijken van hetgeen Christus, onze enige Meester, geordineerd heeft” (art. XXXII). In de loop van de kerkgeschiedenis zijn die afwijkingen echter niet zeldzaam. Zo was er in de oude kerk een stroming die gemeenteleden die in zwakheid en uit lijfsbehoud een offer gebracht hadden aan de keizer, maar die daarna hun schuld beleden en berouw hadden, niet meer als gemeenteleden te accepteren. In de Rooms Katholieke Kerk konden allerlei penitenties opgelegd worden en kon men in bepaalde gevallen uitgesloten worden van een begrafenis in gewijde grond. In protestantse kerken kan gewezen worden op de afhouding van het avondmaal en op de eis die lange tijd gegolden heeft, dat men in geval van een gedwongen huwelijk publiekelijk schuld moest belijden in een kerkdienst. De in sommige gemeenten geldende regel, dat aan mensen die samenwonen, geweigerd wordt hun huwelijk te bevestigen, is ook een voorbeeld van zo'n binnensluipende tuchtmaatregel. In al deze en dergelijke gevallen is er sprake van tuchtmaatregelen die boven de Schrift uitgaan en daarom verwerpelijk zijn. Het verlangen naar een zuivere gemeente en de strijd tegen de zonde in de gemeente mogen ons er niet toe verleiden ons heil te zoeken in het invoeren van zulke menselijke instellingen.

Ook in de vakantie kunt u naar de kerk.

Foto: H. Algra

Een heuvelstructuur in het lied van Debora

J. van Veelen, Barendrecht

Toen mij uit de boeken van mijn overleden vader een aantal werken van Martin Buber ten deel vielen, was een opmerking in 'Het geloof der profeten' voor mij aanleiding om eens extra naar de compositie van het lied van Debora in Richteren 5 te kijken. Daarbij kwam ik tenslotte uit bij een compositie die mij bekend is uit de brieven van Paulus en die ook door de evangelisten gebruikt wordt. Toch was de uitgewerkte structuur in Richteren 5 een verrassing en het publiceren waard. Te meer omdat de acceptatie van deze structuur gevolgen heeft voor de interpretatie van bepaalde verzen.

Toppen

In het lied is een centrale top te onderscheiden in vers 12 „Waak op, waak op, Debora!....zing een lied! Sta op Barak! En voer uw krijgsgevangenen weg....!”

De verzen 2 – 11 zijn op hun beurt gegroepeerd rond een subtop, de verzen 6 – 8 met als centrum in vers 7: „totdat ik opstond, Debora, opstond als een moeder in Israël”.

Daarnaast zijn de verzen 13 (of 14) – 30 (of 31) gegroepeerd rond een tweede subtop, de verzen 19 – 22 met als centrum in vers 20 „tegen Sisera”. Voor en na de eerste subtop wordt de Here, de God van Israël, geprezen. Voor en na de tweede subtop is de aandacht gericht op de voorbereiding en de nasleep van de strijd.

De centrale top

Het eerste gedeelte van vers 12 met de aansporing tot Debora heeft meer verband met het voorafgaande, waarin Debora met een loflied de Here prijst, herinnert aan de tijd van verdrukking, en het volk aanspoort de rechtvaardige daden des Heren te bezingen. Het tweede gedeelte met de aansporing tot Barak richt zich meer op het volgende gedeelte van het lied, waarin verteld wordt, hoe een aantal stammen van Israël zich verzamelde, hoe

de Here de overwinning gaf, en hoe het verder afliep met Sisera. Vers 12 wordt geflankeerd door twee zinnen die met het woord 'toen' beginnen. De laatste zin van vers 11 „Toen daalde het volk des Heren af naar de poorten” geeft m.i. aan hoe de toestand in het land weer normaal werd en het volk na de overwinning terugkwam uit de schuilhoeken. Vers 13 „Toen stelde Hij die ontkomen waren, als heersers over edelen, het volk des Heren deed Hij voor mij heersen als helden” slaat wellicht op de periode vlak voor de strijd, toen de stammen zich verzamelden.

De eerste subtop

De verzen 6 – 8 zijn gegroepeerd rond vers 7b. De onderdelen voor en na 7b houden met elkaar verband. Enerzijds vertonen ze een zekere overeenkomst en anderzijds is er een verschil. Dat wordt wellicht aanschouwelijker door deze verzen te laten inspringen:

- 6a In de dagen van Samgar, de zoon van Anath, in de dagen van Jaël,
6b waren de wegen verlaten en wie op weg moesten zijn gingen kronkelende paden
7 leiders ontbraken in Israël, ja, zij ontbraken, totdat ik opstond Debora,
opstond als een moeder in Israël.
8a Verkoos men nieuwe goden, dan was er strijd bij de poorten.
8b Waarlijk, schild noch speer werd gezien onder veertigduizend in Israël.

De overeenkomst in 6a en 8b is het gebrek aan wapens. Samgar viel Filistijnen aan met een ossenstok en Jaël verdedigde zich (of haar goede naam) met een tentpin. De tegenstelling is het persoonlijk verzet van Samgar en Jaël tegenover het algemeen ontwijken van de strijd in Israël.

De overeenkomst in 6b en 8a is de invloed die de Kanaänieten hebben op het land en de steden van Israël. Het verschil ligt in het ontwijken van de moeilijkheden door zich te verplaatsen via binnenwegen tegenover de strijd die het gevolg is van een poging de eigen zaken te regelen in de steden. Tenslotte staat in vers 7 het ontbreken

van leiders (van het gewapende verzet) tegenover een moeder in Israël die ook zonder wapens opkomt voor haar volk.

De omgeving van de eerste subtop

De verzen 2 tot 5 staan tegenover de verzen 9 tot 11. De overeenkomst bestaat in de aansporing de Here te prijzen. Vers 2 heeft zijn parallel in vers 9: prijst de Here om de bereidwilligheid onder het volk. De verzen 3 tot 5 zijn gericht tot koningen en machthebbers buiten Israël en richten de aandacht op de macht van de Here die Hij toonde in het verleden. De band van de Here met zijn volk wordt benadrukt. Tweemaal wordt de Here als de Here, de God van Israël genoemd. Het noemen van de Sinaï, de berg van de verbondssluiting, kan daarom nauwelijks gemist worden. Het verbond van de Here met zijn volk wordt aan het begin van het lied geplaatst, omdat het de basis vormt voor het vertrouwen van Debora en de nederlaag van Sisera. In de verzen 10 en 11 wordt het volk Israël aangespoord om de Here te prijzen tegenover de eigen volksgenoten. Naast de rechtvaardige daden des Heren worden in vers 11 dan ook de rechtvaardige daden van zijn leiders in Israël genoemd.

Zowel rijken als armen, zowel degenen die onderweg zijn op de vroeger verlaten wegen, als ook degenen die thuis en bij de drinkplaatsen rusten, worden aangespoord.

De tweede subtop

Ook hier is eenzelfde compositie te vinden als bij de eerste subtop:

- 19a Koningen kwamen en streden, toen streden de koningen van Kanaän bij Taanak, aan de wateren van Megiddo;
19b geen stuk zilver maakten zij buit!
20 Van de hemel streden de sterren, vanuit haar banen streden zij tegen Sisera
21a De beek Kison sleurde ze mee, de aloude beek, de beek Kison;
21b – ga voort, mijn ziel, met kracht!
22 toen dreunden de hoeven der

paarden van het wilde jagen dier dapp'ren.

De overeenkomst in 19a en 22 is de troepenverplaatsing. De tegenstelling wordt gevormd door het geregelde oprukken van vers 19a tegenover de wanordelijke vlucht van vers 22. In 19b wijzen de woorden „geen stuk zilver maakten zij buit!” op het verlangen van de Kanaänieten voor de strijd – een verlangen waarin ze teleurgesteld werden. Daartegenover staat vers 21b, dat ik niet zou willen opvatten als een aansporing van Debora tot zichzelf, maar als aansporing van de koningen van Kanaän tot zichzelf op het moment dat zij de ondergang zien naderen. Een aansporing om zich uit alle macht in veiligheid te brengen – een verlangen waarin zij teleurgesteld werden. Rond de naam van Sisera staan dan nog de sterren van de hemel aan de ene kant en de beek Kison aan de andere kant. Het noemen van de sterren met hun glans lijkt mij ook verband te hebben met het zilver dat in 19b genoemd wordt. De vlucht van de Kanaänieten heeft dezelfde woeste beweging als het aanstormende water van de beek Kison.

De omgeving van de tweede subtop

In de verzen 14 tot 18 wordt gesproken over de stammen die wel en niet opkomen. In 14 en 15a worden de stammen genoemd die zich verzamelen. In 15b tot 17 worden de stammen vermeld die niet komen, waarbij een verband gelegd wordt tussen hun woonplaatsen en water: aan de overkant van de Jordaan en aan het strand van de zee. Vers 18 komt terug bij de stammen Zebulon en Naftali die met ere genoemd worden, omdat ze opkomen met speciaal gevaar voor eigen leven en voor dat van hun families, omdat zij dicht bij Hazor wonen.

Eenzelfde drieliding vinden we in de verzen 23 tot 30. In vers 23 wordt gesproken over de inwoners van Meroz (Toevlucht), die zelfs geen gevaar wilden lopen, toen de Here de overwinning al gegeven had. Zij hielden rekening met de ontsnapping en de wraak van Sisera. Ze verwachtten Sisera, terwijl hij niet zou komen. De verzen 24 tot 27 gaan over Jaël, die Sisera waarschijnlijk niet verwachtte, maar hij kwam wel. De moeder van Sisera keek daarentegen in de verzen 28 tot 30 met ongeduld uit naar haar zoon, terwijl hij niet kwam.

Boekbespreking

Natuurgeneeskunde en Bijbel

Met de regelmaat van de klok verschijnen boeken over alternatieve geneeskunde. Recent verscheen er een boekje van mevrouw Ineke van den Berg, die in Putten een praktijk voor natuurgeneeskunde 'Sola Scriptura' heeft en lid is van de Gereformeerde Kerk (vrijgemaakt) aldaar. Ik heb begrepen dat dit boekje de weergave is van haar afstudeerscriptie aan de Hogeschool voor Natuurgeneeskunde in Arnhem (p. 9). Ze wil met dit boekje de lezer een handreiking doen op het gebied van de natuurgeneeskunde, omdat daar onder christenen nogal verwarring over heerst. Natuurgeneeskunde is een onderdeel van wat gewoonlijk wordt samengevat onder het woord 'alternatieve geneeskunde', die alle geneeswijzen omvat buiten de reguliere geneeskunde. Zelf past ze zonder bezwaar de natuurgeneeskunde, iriscopie, klassieke homeopathie en voetreflexologie toe. Haar boekje beperkt zich tot de eerstgenoemde drie geneeswijzen. Mevr. Van den Berg geeft ook korte cursussen en workshops op het gebied van de natuurgeneeskunde. Zij doet haar best in haar studie de Bijbel na te spreken. In hoofdstuk 1 geeft ze een korte uiteenzetting over het christelijk geloof en in hoofdstuk 2 gaat ze in op het ontstaan van de natuurgeneeskunde, die haar wortels heeft in de volksgeneeskunst. In een volgend hoofdstuk gaat de auteur in op de plaats van de natuurgeneeskunde in de huidige gezondheidszorg in ons land. Ze concludeert dat natuurgeneeskunde een echte vorm van geneeskunde is met een eigen diagnostiek en behandelmethode, die zich nadrukkelijk onderscheidt van allerlei vormen van kwakzalverij (die er wel degelijk zijn), en dat de natuurgeneeskunde is ontstaan uit de algemene geneeskunde en nu bestaat naast de reguliere geneeskunde, die ze als materialistisch en technisch omschrijft (p. 40). Ze schrijft op dezelfde pagina dat de natuurgeneeskunde zich baseert op het zelfgenezend vermogen van de mens, zoals God dat bij de schepping heeft gegeven (zie ook p. 56). De auteur zou graag willen dat er een betere samenwerking komt tussen de door haar uitgeoefende vorm van geneeskunst en de reguliere. Ze heeft geen bezwaar tegen iriscopie, zoals nogal eens voorkomt onder christenen. Mevrouw Van den Berg schrijft, dat de iriscopie ons in staat stelt aanleg voor bepaalde chronische ziekten vroegtijdig vast te stellen (p. 46). Iriscopie is volgens haar een pure techniek, waarbij gebruik wordt gemaakt van een topografische kaart van het lichaam, gecombineerd met kennis van anatomie, fysiologie en pathologie. Om haar betoog kracht bij te zetten, haalt ze het voorbeeld aan van een automobilist, die ook heeft moeten leren kaart lezen om met gemak van Groningen naar Maastricht te rijden. Volgens haar is iriscopie niet occult (p. 49 en 61). Hetzelfde geldt voor het magnetiseren. Dat laatste kan geschieden door handoplegging of het maken van strijkende bewegingen van de magnetiseur langs het lichaam. In dat verband verwijst de

auteur naar de Bijbel, waarin ook sprake is van handoplegging. Zij noemt overigens geen teksten om haar betoog te staven. Handoplegging komt in de Bijbel in verschillende betekenissen voor, vergelijkbaar maar eens Marcus 7:32 of 16:18 met Hand. 6:6 en Hebr. 6:2. Het is de vraag of je de 'strijkers' van nu zomaar kunt vergelijken met ongenoemde bijbelteksten die ze voor ogen heeft. In hoofdstuk 5 stelt ze zich tweemaal tegen Dr. Ouweeneel voor wat betreft sommige uitspraken in zijn boek Het domein van de slang. Ze meent bij hem een gebrek aan deskundigheid te kunnen constateren aangaande alternatieve geneeswijzen, zoals bij voorbeeld bij zijn betoog over irisdiagnose. Mevr. Van den Berg is van oordeel dat we de oplossing niet moeten zoeken in het aanwijzen van speciale terreinen, waar de duivel met name werkzaam is, zoals bijvoorbeeld in de alternatieve geneeskunde. De duivel heeft een veel groter terrein tot zijn beschikking. Aangaande de homeopathie wordt opgemerkt, dat er bij de hedendaagse klassieke homeopathie geen rituelen zijn bij het schudden, het potentiëren van de medicijnen. Ze worden gewoon machinaal in de fabriek gemaakt. De grondlegger van de homeopathie, Hahneman, ontdekte dat na het verder verdunnen en schudden het geneeskrachtige effect van de medicijnen groter werd, dat juist door de reguliere geneeskunde wordt bestreden. Mevr. Van den Berg ziet de natuurgeneeskunde als een mooie manier om gebruik te maken van de scheppingsmogelijkheden, dat zich afspeelt op het terrein van de schepping.

Overigens valt de duivel ook binnen de geschapen wezens. Ik kan me goed voorstellen, dat iemand die geen baat of onvoldoende baat heeft bij behandeling door de reguliere artsen en hun geneeskunde, raad zoekt in het alternatieve circuit. Ik heb het zelf ook gedaan. Er zijn zoveel alternatieve geneeswijzen, dat je erin verdwaalt. Daarom is het goed dat de auteur zich beperkt tot genoemde drie geneeswijzen. Dat is natuurlijk haar kracht, want daarin is ze gespecialiseerd, maar het is tegelijk ook de zwakte van het boek, maar zo blijft het wel overzichtelijk. Het boekje is niet geheel gevrijwaard van drukfouten. Om er enkele te noemen: op pag. 44 komt een grappige taalfout voor. Sprekend over een natuurgeneeskundige opleiding waaraan gedoceerd wordt door artsen, wordt het woord 'gedoceerd' gebruikt. Op pag. 67 worden drie verschillende deelwoorden consequent met een t geschreven, terwijl dat een d moet zijn, en wordt een Latijnse uitdrukking niet helemaal precies in het Nederlands weergegeven. Op pag. 72 is 'doopeel' onterecht als 'doopeel' geschreven. Sommige zinnen zijn in telegramstijl geschreven. De beknopte literatuurlijst geeft met name recente literatuur. Het verbaasde mij dat het boek van Dr. J.H. van den Berg, Leven in meervoud niet daarin is opgenomen. Hoewel het op pag. 70 wordt genoemd, heeft de auteur het kennelijk niet bestudeerd.

N.a.v.:

Ineke van den Berg **Natuurgeneeskunde in het licht van de Bijbel**. Kampen: Kok Voorhoeve 1996, 84 pag., prijs f 18,90.

Dr. Christien Breman, Amsterdam

Met vereende kerken

B. Wielenga, Richmond,
Zuid-Afrika

In 1896 hielden de uit de Afscheiding en Doleantie ontstane Gereformeerde Kerken een synode die bekend geworden is als de zendingssynode, die de principes en doelstellingen van gereformeerd zendingswerk formuleerde. In vrijgemaakte kring werd deze synode herdacht op een symposium; en er werd een boek uitgegeven waarin bezonnen wordt op wat er in de zendingspraktijk terecht gekomen is van wat men in Middelburg 1896 bedoelde en beplande.

Het is een fraaie bundel geworden met over het algemeen uitstekende bijdragen over allerlei aspecten van gereformeerd zendingswerk. Zonder de andere schrijvers tekort te willen doen, wil ik met name het artikel van H. Venema over de theologische opleiding in zendingskerken noemen en dat van mevr. G. van Bruggen, die als arts in Zuid-Oost Azië heeft gewerkt. Zij schrijft over het ene evangelie in verschillende culturen. Een problematiek waar wij mee zitten of we nu in Nederland of in Zuid-Afrika werken.

Theologisch moeilijke vragen

In haar artikel worden theologisch ook de moeilijkste problemen aangesneden. Bij voorbeeld: leiden verschillen in cultuur ook tot verschillen in belijdenissen of vormen van eredienst? Zijn de weerleggingen van dwalingen in de Dordtse Leerregels even relevant voor welke cultuur ook? Voor Cambodja betwijfelt ze dat toch – en terecht! En is kerkelijke verdeeldheid in Nederland ook ergens cultuurgebonden? De scheuring in de vrijgemaakte kerken in 1967 evj heeft toch ook ergens een cultuurgebonden kleurtje en zou wellicht elders wat minder relevant kunnen zijn? Haar antwoord (p. 174) doet me goed – lees u zelf maar. Het moet me wel van mijn Nederlands Gereformeerde hart dat deze vragen in 1967 evj ook al aan de orde waren, zij het niet in zendingscontext, helaas. Maar ik geef toe dat de situatie van toen en nu binnen de vrijgemaakte kerken aanzienlijk verschilt. Voor deze discussie

is een sfeer van vertrouwen nodig, die er toen gewoon niet was.

Plaatselijke kerk en/of kerkverband

U begrijpt wel dat we hier met een ook voor onze kerken belangrijk geschrift te doen hebben. Allerlei vragen waar wij ook mee worstelen komen aan de orde. De spanning tussen zending door de plaatselijke kerk of door synodale deputaten was er al vanaf 1896. Dat zit gewoon in het gereformeerde kerkrecht ingeweven. De noodzaak van deskundigheid liet de balans doorslaan naar deputatenzending; na 1951 sloeg de balans weer door naar zending door de plaatselijke kerk waardoor aan professionaliteit werd ingeboet. J. Vonkeman schreef onlangs over deze zaken in ons blad. Er zou toch een middenweg te vinden moeten zijn; ik heb de indruk dat de vrijgemaakten daar dichterbij zitten dan wij. Als zending dan tot het wezen van de kerk behoort, is het toch wel wat merkwaardig te moeten constateren dat het nooit een onderwerp van bespreking is op een regionale of landelijke vergadering! Het is blijkbaar minder wezenlijk voor de kerk dan onze kerkrechtelijke overtuigingen. Of misschien wel wezenlijk voor de kerk maar niet voor het kerkverband?

Woord en daad

Hoofd- en hulpdiensten, woord en daad: het speelde al in Middelburg 1896. Ook hier zijn de vrijgemaakten beter bij de tijd gebleven dan wij. Er staat een prima artikel in deze bundel over christelijk ontwikkelingswerk in samenhang met zending; de stichting *De Verre Naaste* is in vrijgemaakte kring verantwoordelijk voor een belangrijk stuk daadzending. Ook over de zogenaamde medische en schooldiensten op het zendingsveld valt hier veel informatiefs te lezen.

Noem ik nog de zinnige opmerkingen van Venema over visie-ontwikkeling met het oog op zending, de ontwikkeling van zendingsbeleid. Hoe gaat dat eigenlijk in zijn werk? Kwam de visie en zeker de ontwikkeling ervan vaak er niet wat achteraan te hangen? Ik herken deze vragen en opmerkingen wel, zoals ik in heel deze bundel mij zelf tegenkom met mijn vragen, problemen en moeiten ter zake van de concrete praktijk van het zendings-

werk dat wij doen. Bezinning op zending is geen luxe, nog minder een hobby voor een paar enthousiastelingen; het behoort tot het takenpakket van de kerken afzonderlijk als ook gemeenschappelijk. Nu ook Nederland een religieus plurale samenleving geworden is, en zo een zendingsveld om de hoek van de straat, zouden we als Nederlands Gereformeerden toch eens wat meer aan gemeenschappelijke visie-ontwikkeling voor zending moeten gaan doen. Van deze bundel artikelen kunnen we in elk geval veel opsteken. Voor de prijs hoeft u het niet te laten (nog geen 30 gld, als ik me niet vergis). Kopen dus!

C.J. Haak e.a. (red.) Met vereende kerken. *De 'zendingssynode' van Middelburg 1896 na 100 jaar herdacht. GMO bulletin nr. 6. Zwolle: GMO. 1996 (pp 260).*
ISBN nr. 90-75731-03-5

Boek-
bespreking

Levenswoorden

Sedert enige tijd geeft Kok Voorhoeve – Kampen in samenwerking met Filippus – Arnhem eens per jaar een boekje uit onder bovengenoemde titel met als ondertitel: korte meditaties. Predikanten uit verschillende kerken werken daaraan mee. De volgende Nederlands gereformeerde predikanten leverden een bijdrage: in 1995 K.B. Holwerda te Ede en W. Smouter te Breukelen, in 1996 H. van Ommen te Putten en F.R. Bruintjes te Kampen en in 1997 J. Douma te Kampen en A. v.d. Dussen te Eindhoven. Uiteraard spreekt de ene overdenking je meer aan dan de andere. Maar voor zover wij konden nagaan wordt door iedere auteur duidelijke aandacht besteed aan de gekozen Bijbeltekst met een toespitsing op het persoonlijke geloofsleven en de tijdsomstandigheden waarin wij ons bevinden. Zo nu en dan worden goede beelden gebruikt om het geheel dicht bij de lezers te brengen. Wij achten dit verantwoorde lectuur, die in de ware zin van het woord opbouwend genoemd mag worden. Wij bevelen daarom deze werkjes, die keurig zijn uitgegeven, van harte ter lezing en herlezing aan! De boekjes bevatten elk 55 pagina's en kosten f 13,90 per stuk.

O. Mooiweer, Enschede

Snippers uit de Afrika-maria III

J. Vonkeman,
Richmond, Zuid-Afrika

De cirkel

Oom Dempsie van de Merwe, nu al diep in de tachtig, hield mij als piep-jonge zendeling al voor: Afrika gelooft alles, veel te gemakkelijk waar Europa veel te moeilijk gelooft. Door het laatste had ik zelf al als gelovig Europeaan moeten kruipen. Al sinds Descartes zitten we immers onder de knoet van de rede. Het eerste bleek even waar te zijn maar het kostte wel tijd dat zelf te ontdekken. Maar het gemak waarmee je eerste 'bekeerlingen' alles maar aanvaardden, maakte je wel wantrouwig. De diepste levensvisie van Afrika kan als een cirkel worden voorgesteld waarin de tegenstellingen van goed en kwaad, leven en dood, voorspoed en

tegenspoed, regen en droogte, vrijheid en slavernij zijn opgenomen en met wat pijn en moeite weliswaar, toch worden geïntegreerd. Alles krijgt er zijn eigen plekje. Niet onder het dictaat van de rede als Europa, is het geen vraag of de verschillende segmenten van de cirkel wel bij elkaar horen. „Zwartzijn betekent de cirkel steeds wijder maken, en absorberen”, zegt een Afrika-woordvoerder.

De man die mij in de stad helpt een zwaar pak naar de auto te sjouwen, zal zeggen dat God hem kracht geeft. Het woord 'God' is neutraal. Zou hij horen dat ik zendeling ben, dan zou hij zeggen: Jezus geeft hem de kracht. Want Jezus heeft wel iets met mij te doen, niet met hem, maar dat geeft niet; samen horen we tot de cirkel. Dat geeft in elk geval een saamhorigheidsgevoel, aan het Westen vreemd. Het verzacht moordende concurrentie. Het ruimt altijd een plekje in voor een afhankelijke tante en een broer van vader die zijn werk verloor of een ander geloof. Attie van Niekerk vertelt van twee studenten

die na de uitslag van het examen naar de professor toestappen, de één heeft tien punten meer dan het minimum-slaagcijfer, de ander tien punten minder en is dus gezakt. „Professor, ik leen hem mijn extra tien punten zodat hij ook door is, en het volgend jaar geeft hij mij ze alle tien terug.”

De inclusieve cirkel lijkt wel sympathiek en verdraagzaam maar kan ook agressief worden. Wat de harmonie in de cirkel verbreekt moet eruit: de heks. Wordt iedereen in de cirkel op gelijke wijze verontrecht, dan komt een nihilistische trek naar boven. Stukbreken maar, met niets ontziende wreedheid want niets is absoluut; in een cyclus komt na tegenspoed altijd wel weer voorspoed, er komt altijd wel weer regen na droogte. En het Evangelie met zijn exclusiviteit? Gij zult geen andere goden..? Dat is waar, in de kerk. Zoals iets anders thuis waar kan zijn. Dat is géén onoprechtheid! In Afrika werkt de rede anders dan in Europa.

J. Vonkeman,
Richmond, Zuid-Afrika

Kleurrijk

Tekst en muziek: J. Westerkamp/C. v. Brugge
Uit: Inhoud, januari 1996

1. Stralend als het zonnig goud,
Zo is God die van ons houdt.
Vol van kracht en vol van leven,
alles wil Hij aan ons geven.
Straks komt Hij zelfs zo dichtbij,
dat de wereld straalt als Hij.	3. Rood, de kleur van vuur en bloed,
God komt zelf en maakt het goed.
Jezus stierf en ik mag leven,
weg de straf, ik ben vergeven
en de dood springt uit het slot.
Ik ben voortaan kind van God.	5. Ja, zo wordt het leven groen.
Wat wil God dat ik doen zal?
Spelen, leren, zingen, groeien
zoals lentebloemen bloeien.
Ja, zo werkt Gods Geest in mij,
ik word steeds meer zoals Hij.
2. Donker als de nacht is zwart
Heel de wereld is verward.
Lucht en water gaan vervuilen,
ruzie, ziekte, om te huilen.
Wie wil leven zonder God
raakt verdwaald en gaat kapot.	4. Wit: God wast zijn kind weer schoon,
al het kwaad verdwijnt gewoon
en ik mag opnieuw beginnen
steeds weer wit en schoon van binnen.
Moeilijk te geloven, maar,
Jezus zegt het, het is waar.	6. Kleurrijk zal mijn leven zijn
soms verdrietig, soms heel fijn,
want God wil mij alles geven
om altijd met Hem te leven.
Zwart en rood, wit, groen en goud.
Ik weet dat God van mij houdt.

Kerkbouw

Gisteravond hadden we een gemeente-vergadering.

Het grootste gedeelte van de avond werd in beslag genomen door het onderwerp 'Kerkbouw'. Want... we hebben geen eigen kerk. Nu is dat voor mij niets vreemds, want ik weet niet beter. Ik heb in mijn jeugd altijd gekerkt in een school of in de lokaliteit van een ander kerkgenootschap en ik ben nog steeds dol op het kerkje in Oudorp, waar we bijna de vijfentwintig jaar hebben volgeemaakt. Dat was een 'Samen op Weg-kerk' en wij gingen zogezegd voor de muziek uit!

Het enige bezwaar was het tijdstip waarop we vergaderden: 's morgens negen uur, en dan moest je nog maken dat je om tien uur buiten stond, want de volgende lichteravond gelovigen stond al te dringen bij de kerkdeur.

Hierbij heb ik meteen één van de redenen genoemd, die het voor ons noodzakelijk maken om over kerkbouw te spreken. In onze Pius X komt de koster even over tien, als onze predikant met de ouderlingen de kerkzaal verlaat, binnen met de houding van: 'Is het schorend er nog niet uit'. Soms, als het wat later is geworden, blaast hij zelf de brandende kaarsen uit en werpt beschuldigende blikken naar de jonge mensen die bij ons kosten.

Het is aan de ene kant begrijpelijk, want hij moet zijn werk doen. Aan de andere kant is het irritant, want onze koster kunnen moeilijk een dominee van de preekstoel sleuren als hij om tien uur nog geen 'amen' heeft gezegd. Er zijn nog tal van redenen te noemen waarom we een eigen gebouw willen hebben. U kent ze allemaal nog beter dan ik, want ik ben er niet aan gewend. Mensen die wel altijd een eigen gebouw hebben gehad, verzekeren mij dat het geweldig is om een eigen onderkomen te hebben.

Er is maar eigenlijk één ding tegen: de pecunia. Voor een kerkbouw gebruik ik graag een beetje chique woord, maar het komt op hetzelfde neer... Geld! We zijn als gemeente niet bijzonder groot of vermogend en ik hikte in het begin van de gemeenteavond nogal tegen het begrip kerkbouw aan.

Toen me de voordelen van een eigen kerk werden voorgespiegeld voelde ik me als iemand van het volk Israël voor het Beloofde Land. Het land vloeit over van melk en honing, maar er wonen reuzen.

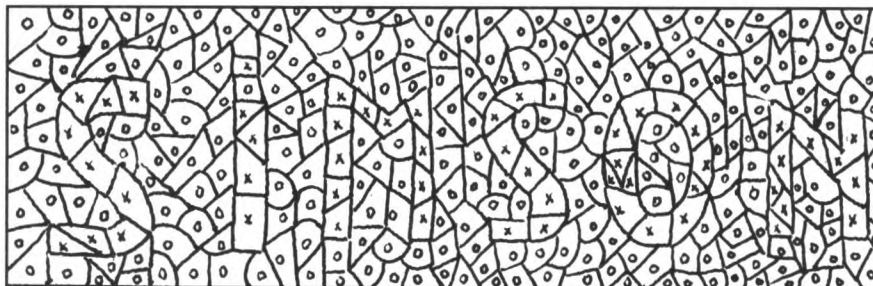
Achter de tafel op het lage podium zaten echter een paar broeders. Ze gaven de stand van zaken nuchter weer. Het zou moeilijk worden, maar het was mogelijk. Ze besloten warm: „Als we geloven, komt die kerk er!” Een Jozua en een Kaleb waren onder ons.

En opeens zag ik het zitten. Op naar het land van melk en honing. Een eigen gebouw. De druiven zullen zoet zijn!

Margreet Maljers-Kroes

Hieronder zie je een wirwar van lijntjes.

Kleur de vakjes waar een kruisje in staat en je vindt de naam van de richter die na Abdon kwam. De vakjes met een rondje kun je een andere kleur geven.

De oplossing van de vorige maal luidt: Ik zal mijn verbond met u in eeuwigheid niet verbreken.

1. Abimelech; 2. koning; 3. zeventig; 4. Jotham; 5. Gaäl; 6. molensteen;
7. ijlings; 8. vrouw; 9. dienaar; 10. Tebez; 11. Thola; 12. drieëntwintig;
13. dertig; 14. Kamon; 15. tweeëntwintig; 16. Juda; 17. Ammonieten; 18. Jefta;
19. hoer; 20. vluchten; 21. woorden; 22. Mizpa; 23. gelofte; 24. dochter;
25. enig; 26. maanden; 27. sjibboleth; 28. tweeënveertig; 29. Ebzan;
30. dertig; 31. Elon; 32. kleinzonen; 33. Abdon.

G. Wijkhuizen-van Vuuren

Persschouw

Van gein en genade

Laatst stond er in het dagblad 'Trouw' een artikel, waarin werd ingegaan op de kerkverlating en één van de oorzaken, dat veel jongeren afhaken, was volgens de schrijver, dat 'van de kerk niets mag' wat betreft liefde en seksualiteit. De nadruk werd gelegd op het verbod van onkuisheid in gedachten, woorden en gebaren enz... We herkennen hierin zondag 41 over het zevende gebod. Nu moet ik toegeven, dat daarop inderdaad de nadruk werd gelegd en in de praktijk was het zo, dat als een paartje 'moest' trouwen, vóór het huwelijk een kindje verwachtte, voor de kerkeraad schuld moest belijden en dat het feit van de preekstoel werd afgekondigd. Daar zat iets onrechtvaardigs in, want dat werd bij zonden tegen andere geboden niet gedaan, b.v. als mensen roddelden, zonde tegen het negende gebod en dergelijke. Afgezien nog van het feit, dat er iets oneerlijks in zat, want vele paartjes waren al vijf tot tien jaar en soms langer verloofd. En als je geen baan had en geen geld, werd er niet getrouwd! De maatschappij liet in de

dertiger jaren van deze eeuw de geliefden in de kou staan. Bovendien rustte er een taboe op het spreken over seks en dergelijke.

In dit artikel werd ook gezegd, dat door de kerk de lust, het lichamelijke plezier in de liefde in het huwelijk was verboden. Dat lijkt me niet juist. Wel zag Augustinus, de kerkvader, de concupiscentia, de geslachtelijke begeerte, als de oorzaak van de zondeval, wat zeker niet waar is. Trouwens een leraar op het openbaar gymnasium te Schiedam, waar ik op ging, zei: Door de gereformeerden is de lichamelijke lust verboden. Ik dacht: er klopt hier iets niet, maar ik was pas vijftien en wist er niet zoveel van uiter-aard.

Wel was liefde en seks hecht gekoppeld aan het kinderen krijgen. Dat, zo was de algemene gedachte, is het doel van het huwelijk: kinderen krijgen en je krijgt er zoveel als God voor ieder echtpaar bestemd heeft.

Nu is dat laatste zeker waar. Maar er wordt vergeten, dat God wel de kinderen geeft of, tot verdriet van vele echtparen, onthoudt, maar dat er ook

een eigen verantwoordelijkheid is bij de gezinsvorming en dat dat door ieder echtpaar voor het aangezicht van de HERE moet beslist worden. Anderzijds is het kinderen krijgen wel een doel van het huwelijk, maar het eerste doel is toch de integrale liefde van man en vrouw, geestelijk en lichamelijk, met alle lusten en vreugde en plezier die dat meebrengt. Dat is zeker wel door de kerk dikwijls vergeten. Hoe is dat eigenlijk mogelijk? In de bijbel wordt er openlijk over de liefde en de seks gesproken, niet plat, zoals in onze dagen waarin zo dikwijls wordt doorgeslagen, afschuwelijk, maar ook niet preuts. Er wordt gewaarschuwd voor de vreemde vrouw, zeg maar voor hoerij, het vreemd gaan, maar daartegen staat er bijv. in Spreuken 5:18 en 19: Uw bron zij gezegend, verheug u over de vrouw van uw jeugd, een lieflijke hinde, een bekoorlijke ree, laat haar boezem u te allen tijde dronken maken, wees bestendig verrukt over haar liefkozingen. Dat liegt er niet om en klinkt heel ontspannen, zie ook het Hooglied, hfdst. 1:9-11, 4:1-15 enz. En vergeestelijk dat nou niet. Het gaat echt over het vrijen. Dat de liefde tussen man en vrouw een beeld wordt, een gelijkenis, van de verhouding van de liefde van Christus en zijn bruidskerk, is een andere zaak en heel mooi.

Het is goed als de kerk niet vergeet de jongelui duidelijk te maken, dat God ons om Jezus' wil liefde en erotiek gunt, ingebed in de vaste relatie van het huwelijk!

Een wat zwaar artikel? Nou dan, toen ik nog ongetrouwd in de pastorie te Overschild was en een huishoudster had, zei ik tegen haar: Tiene, weet je wat de overeenkomst is tussen Nely (mijn aanstaande vrouw) en de nieuwe rode loper op de trap? Nee, zei ze. Wel, antwoordde ik, ze zijn allebei mooi, maar de één laat over zich heenlopen, de andere niet! En zo is het!

Dit interessante artikel van de hand van ds. J.D. Houtman verscheen in: 'Dienstbetoon', kerkblad van de Nederlands gereformeerde kerk te Apeldoorn. Het maakt deel uit van de serie waarin genoemde predikant iets vertelt over zijn pastorale ervaringen. We kunnen onze winst doen met zijn analyserende en ludieke opmerkingen. Bovenal worden we geconfronteerd met het getuigenis van de Bijbel, dat om een concrete toepassing vraagt in ons gevarieerde leven!

O. Mooiweer, Enschede

Kerknieuws

Beroepen/Afscheid/Intrede

Sliedrecht: Door de gemeente van Sliedrecht is beroepen: ds. P.J.H. Krol te Kampen

Zoetermeer: Door de gemeente van Zoetermeer is beroepen: ds. J. Kiers te Den Helder

Doorn: Dr. R.R. Ganzevoort heeft per 1 sept. 1997 een fulltime benoeming aanvaard als docent aan de Theol. Universiteit, Oudestraat, te Kampen. Vanaf 1 mei 1996 was hij reeds voor 50% werktijd aan de Universiteit verbonden. Daarnaast was hij (halftime) predikant van de Nederl. Geref. Kerk van Doorn.

C.M. van der Klis

De regio Schiedam heeft voor de duur van één jaar preekconsent verleend aan: C.M. van der Klis, Spuipad 6a, 3251 LS Stellendam, tel. 0187-493786

L.A. van Baardewijk

Na gehouden onderzoek heeft de regio Utrecht in haar vergadering van 12 juni 1997 preekconsent voor de duur van één jaar verleend aan br. L.A. van Baardewijk, Vreeland 43 c, 3812 NJ Amersfoort, tel. 033-4634890

Overig nieuws

Stagg biedt sneller hulp

Ondanks meer hulpvragen is de Stichting voor Ambulante Geestelijke Gezondheidszorg (STAGG) er vorig jaar in geslaagd de wachttijden te beperken tot slechts enkele weken.

Door verschillende maatregelen te nemen is het gelukt om de wachttijden voor met name de Nederlands Gereformeerde cliënten aanzienlijk te verkorten.

Voor zover die wachttijden voor gemeenteleden een drempel opwierpen om bij de STAGG aan te kloppen, hoopt de stichting dat die op deze manier is weggenomen.

Het aanmeldingsbureau van de STAGG is maandag, woensdag en vrijdag telefonisch bereikbaar van 9.00 u. tot 12.00 u.

Elke werkdag is er telefonisch spreekuur tussen 12.30 u. en 13.00 u. U/Je kunt dan een van de teamleden rechtstreeks spreken. Buiten deze uren kan de telefoonbeantwoorder aan staan. Als de band wordt ingesproken met uw/jouw naam en telefoonnummer, belt iemand van het team dezelfde

dag of de eerstvolgende werkdag terug.

Door een kortere wachttijd en een betere bereikbaarheid te realiseren, hopen wij uw/jouw vraag beter te kunnen beantwoorden.

De STAGG is gevestigd op het adres Pelmolten 2, 3994 XZ Houten en houdt ook spreekuur in Dordrecht en Zwolle. Tel. 030-6377071. Postadres: Postbus 406, 3990 GC Houten.

Concerten Den Helder

Ten behoeve van het onderhoud aan het kerkgebouw wordt in de Lutherse kerk in Den Helder weer een serie zomeravondconcerten gehouden. Op alle dinsdagavonden in juli en op 5 augustus kunt u genieten van ongeveer 5 kwartier (doorgaans) klassieke muziek. Op de meeste avonden wordt het orgel bespeeld; daarnaast spelen gastmusici klarinet, fagot, harp, blokfluit of trompet. Aanvang van deze zomeravondconcerten: 20.15 uur. Informatie: 0223-617128 (Tineke Algra); 0223-632506 (Leendert van Dam); 0223-630023 (E.R. de Haan). De Lutherse kerk staat aan de Wezenstraat in het centrum van Den Helder (5 minuten lopen van het NS-station).

Onder andere(n)

Zending op Soemba

Aan Kerkenraden en boekhouders van de Ned. Gereformeerde Kerken. Volgens de begroting had nu ongeveer moeten binnen zijn f 45.000,-. Er is echter ontvangen:

Van Kerken op giro 1314313 en 1687238	ca. f 20.300,-
van Particulieren op giro 1687238	ca. <u>3.700,-</u>
Totaal	ca. f 21.000,-
Het tekort is dus	ca. f 21.000,-

Dat is bijna de helft op nog geen half jaar.

Daar er in de vakantieperiode weinig binnen komt, zal het tekort op 1 september heel veel groter zijn. Tijdens uw vakantie zult u langs alle wegen bordjes met SOS zien. Die heb ik laten plaatsen om u het prettige idee te geven, dat u nog voor de vakantie aan de broederschap op Soemba heeft gedacht.

En zo niet: Steun Oost Soemba dan direct daarna.

Met vriendelijke groet,
J.H. Bosman

In grote vreugde en met dank aan God vieren wij dat onze lieve ouders

Hans Vonkeman
en
Rensina Vonkeman-Knoop

op 7 juni 1997 veertig jaar geleden in het huwelijk traden in Amersfoort.

In datzelfde jaar 1957 werden zij als zendingsechtpaar uitgezonden naar Natal in Zuid-Afrika door de (Ned.) Geref. Kerk van Kampen, waar zij – na vaders emeritaat – nog steeds vitaal en actief wonen en werken.

Wij wensen hen van harte nog vele gezegende jaren toe D.V. in goede gezondheid temidden – dichtbij en veraf – van hun dankbare kinderen en kleinkinderen:

Meyerspark (Z.A.): Ab en Inka
Jeanine

Bloemfontein (Z.A.): Hermen en Laetitia
Hermen, Janeske

Blantyre (Malawi): Harriët en Petrus
Peet, Johan, Karel

Kingsburgh (Z.A.): Sigrid en Hennie
Henk, Renier

Vrijheid (Z.A.): Gert-Juul en Astrid

*„Wij verwachten de opstanding van de doden
en het leven van de toekomstige eeuw.”*

Op de vroege zondagmorgen ontsliep in zijn Heer en Heiland mijn lieve man, onze fijne vader en (over)grootvader

JAN VAN VEELLEN

1 augustus 1915

15 juni 1997

Hij ging ons er altijd in voor dat de dienst van de Here een liefdedienst is die alleen maar vreugde brengt.

A.J. van Veelen-Vis

Kinderen en (achter)kleinkinderen

Haydnlaan 21
3741 HC Baarn

Op donderdag 19 juni hebben we hem begraven op de Nieuwe Algemene Begraafplaats te Baarn.

Te koop:

**Korte verklaring
O.T. en N.T.
f 250,-**

Tel. 050-3092683

„Gelijk zich een vader ontfermt over zijn kinderen, ontfermt Zich de Here over wie Hem vrezen.”

Psalm 103:13

Intens verdrietig zijn wij door het plotseling overlijden van mijn lieve, trouwe man en onze fijne Pa

Karel Anholts

geboren 9 juni 1933

overleden 7 juni 1997

Anna Anholts-de Vries
Jan-Willem
Herbert-Jan

Buitenwater 2
2361 MA Warmond

De begrafenis heeft inmiddels plaats gehad.

Laat mij toch altijd in Uw huis mogen blijven.

*Laat mij bij U mogen schuilen,
veilig onder Uw vleugels.*

Psalm 61 vers 5

Heel langzaam hebben we afscheid moeten nemen van onze lieve vrouw, moeder en oma, zus en schoonzus

Wil Scheele-Maris

Groede, 9 juli 1929

Wageningen, 13 juni 1997

Piet Scheele

Wim en Corien
Marco, Robert, Petra

Jaap en Annie Maris-Vroege

Els en Fred van Dam-Maris

Jan en Alie Scheele-Hilvers

Henriëtte Scheele-Grob

Pim en Ted Scheele-van Hilst

Elly en Henk Junte-Scheele

Everlaan 30
6705 DJ Wageningen

De begrafenis heeft inmiddels plaatsgevonden.

Overwinteringsreizen Bali Indonesië

**OBI ... al jaren de specialist
voor een heerlijke geheel verzorgde
overwintering op Bali!**

- * vier, zes of acht weken in januari en februari 1998
- * keuze uit 9 hotelparken
- * te combineren met Sumatra, Maleisië, Singapore
- * hotelwisselplan met hotels op Java en Lombok
- * **Nederlandse arts gaat mee**
- * **mogelijkheid voor het bijwonen van de kerkdiensten, die geleid worden door ds. J.M. Smelik uit Nieuwegein, uw gastheer op Bali in hotel Dhyana Pura.**

**Infodagen: 2, 16 en 30 juli in Nunspeet
Inl. OBI tel. 038-4229038, fax 038-4230638**

